

Elena Maria Șorban

Skladateljice v Romuniji – pregled njihovega dela v nemirnih časih

1 Uvod

Romunske glasbene univerze, na katerih se danes poučuje glasbena kompozicija, so naslednje (navedene so s sodobnimi nazivi): Universitatea Națională de Muzică București [Državna glasbena univerza v Bukarešti, op. prev.], Academia de Muzică »Gh. Dima« din Cluj-Napoca [Glasbena univerza Gheorghe Dima v Cluj-Napoci, op. prev.] Universitatea de Arte »George Enescu« Iași [Umetniška univerza »George Enescu« v Iașiju, op. prev.] (v nadaljevanju bodo te ustanove navedene z okrajšavami *Buc*, *Cj* in *Is*). Ko bo ime v tabeli prvič omenjeno, bo ob njem navedena tudi povezava do podrobnejših informacij.

Kakor mi je znano, raziskav na temo vseh generacij romunskih skladateljic še ni; obstaja le nekaj raziskav in knjig o tistih, ki delujejo v Nemčiji. Večina skladateljic je navedenih v *Repertory of Romanian Music Works* [*Repertoar romunskih glasbenih del*] avtorja Mihaija Popescuja in v *Lexicon of Romanian Musicians* [*Leksikon romunskih glasbenikov*] avtorja Viorela Cosme. Temeljni viri za pričujočo raziskavo so dela Viorela Cosme (v njih najdemo tudi nekaj slogovnih umestitev posameznih skladateljev), kot tudi monografije institucij Octaviana Lazărja Cosme (glej seznam referenc).

V tej raziskavi sem prvič obravnavala to temo; raziskala sem naslednje ideje:

- generacije in kontekste, v katerih so delovale romunske skladateljice od 19. stoletja do srednje generacije skladateljic v začetku 21. stoletja;
- skladateljice kot učenke in učiteljice;
- druge umetniške in pedagoške dejavnosti teh skladateljic;
- njihovo zvezo s komunizmom;
- migracijo in izgnanstvo nekaterih romunskih skladateljic;
- žanre in stile njihovih del, ponazorjene z nekaterimi naslovi;
- lahkotno in popularno glasbo romunskih skladateljic;
- glasbo za otroke, uglasbitve lastnih pesmi, vplive tradicijske ljudske glasbe na njihovo umetniško glasbo;
- romunske skladateljice in filmsko glasbo;
- recepcijo dosežkov romunskih skladateljic v preteklosti in sedanjosti.

Moj namen ni spet navajati informacij, ki so dostopne v nemščini ali angleščini, na primer v knjigah Valentine Sandu-Dediu, Freda Popovicija, Eve Houben, Detlefa Gojowya, Gisele Gronemeier ali na promocijskih straneh skladateljic.

2 Generacije romunskih skladateljic: zgodovinski in družbeni kontekst, slogovne značilnosti njihove glasbe

2.1 Devetnajsto in zgodnje dvajseto stoletje

Večina skladateljic, ki je bila v Romuniji aktivna v zgodnejšem obdobju, je bila povezana s tradicijo dunajske glasbe. Elena Teyber-Asachi (1789–1977) in Berta Brukenthal (1846–1908) sta bili rojeni na Dunaju in sta se v romunske kneževine preselili zaradi poroke; Berta Bock (1857–1954) je prišla iz Sibiuja, mesta v južni Transilvaniji, kjer je tudi delovala, izobrazbo pa si je, prav tako kot vlaška skladateljica Elena in moldavska skladateljica Maria Chefaliade, pridobila na Dunaju. Transkripcije ljudske glasbe in salonsko glasbo Marie Duport, ki je delovala v Bukarešti, so objavili dunajski založniki.

Skladateljice iz Romunije (1)

Elena Asachi (1789–1877) https://en.wikipedia.org/wiki/Elena_Asachi

Maria Duport (1825–188?) ni spletnih virov

Esmeralda Athanasiu-Gardeev (1834–1917) https://en.wikipedia.org/wiki/Esmeralda_Athanasiu-Gardeev

Elena Botenau (1843–1874) ni spletnih virov

Bertha Brukenthal (1846–1908) <http://www.edition-musik-suedost.de/html/brukenthal.html>

Sofia Vlad-Rădulescu (1851–1944) <http://redesteptarea.ro/sofia-vlad-radulescu-femeia-care-a-salvat-imnul-lugojului/>

Berta Bock (1857-1945) <http://www.siebenbuerger-bw.de/buch/sachsen/17.htm>

Maria Chefaliade (1863–1932; Is) biografija ni dostopna na spletu

Maria Marcovici (1865?–1940?) ni spletnih virov

S. Magdalena Nicolescu (1865?-1940?) biografija ni dostopna na spletu

S. Epiharia Moiescu (1866-1939/c. 1870–1943)¹ <http://ziarullumina.ro/schimonahia-epiharia-moiescu-95803.html>

1 Po Comi, Muzicieni din România. Lexicon. Vol. VI [Bucureşti: Editura Muzicală, 2003], 190, oziroma po spletnem viru, omenjenem v tabeli.

Elena Asachi (hči dunajskega skladatelja Antona Teyberja, si je izobrazbo pridobila v Dresdnu in na Dunaju) naj bi bila prva romunska skladateljica.² Okoliščine in čas, ko se je kot žena vplivnega prostoziarskega pisatelja Gheorgheja Asachija preselila v Iași (v tem času je bilo to glavno mesto kneževine Moldavije), niso povsem jasne.³ Bila je pevka, pianistka, prevajalka, skladateljica; vodila je zelo cenjen kulturni salon. Kot organizatorica, učiteljica petja in skladateljica je sodelovala v dejavnostih »Filharmonično-dramskega konservatorija« v Iașiju, ki je bil s podporo lokalnih aristokratov ustanovljen leta 1836. Eden od vodij Konservatorija je bil tudi Gheorghe Asachi (BURADA, 1888a, 170). Skoraj vsa dela Elene Asachi temeljijo na poeziji njenega moža: zborovska glasba, pesmi (v romunščini in nemščini), odrska dela. V njenih delih je prisotna večina žanrov tistega časa – pastore, junaško gledališče, *dramma seria*, vodvili, idile, melodrama (nekaj jih je tudi v francoščini) – in vse so bile izvedene v mestu, ki jo je vzelo za svojo. Omenimo skladbo *Țigani* (*Cigani*, 1856, na besedilo Gheorgheja Asachija) s podnaslovom *Idila s pesmimi*. Skladba prikazuje humanistični pogled na prebivalce, ki so bili pred odpravo suženjstva leta 1855 moldavski sužnji. Elenini poti je sledil eden od njenih otrok, hči Ermiona Asachi (1821–1900), ki jo je poučevala mati; postala je pisateljica, prevajalka, harfistka in glasbena kritičarka, ki je večji del svojega življenja kot žena Edgarja Quineta (1803–1875) preživela v Parizu.

Esmeralda Athanasiu je klavir in kompozicijo študirala v Bukarešti, Parizu in Sankt Peterburgu (pri Antonu Rubinsteinu). Po romunski vojni za neodvisnost (1877–1878) je kot učiteljica lutnje, klavirja in petja delovala v Bukarešti. Napisala je več kot 50 pesmi in klavirskih miniatur, ki vključujejo spomine iz Dresdna, Würzburga, Dunaja, Münchna, Pariza, Odesse, Județul Galați. Pogošto jih je posvetila ruskim in romunskim aristokratom, med drugi tudi kralju Karlu I. Romunskemu (OCTAVIAN, 1988, 317–218).

Maria Duport in Maria Marcovici, obe dejavni v Bukarešti, sta pisali salonsko glasbo. Marcovicevo je učil Eduard Wachmann (1863–1908), najpomembnejši bukareški skladatelj tistega časa. Duportova je med objavljene skladbe vključila tudi nekaj tako imenovanih *mélodies roumaines*, ki so bile takrat v modi.

Elena Botenau, ženska vlaških aristokratskih korenin, je študirala na Dunaju in bila dejavna predvsem kot pianistka. Njeni znani deli sta *Cousa Marche* in *Hélène Cadrille*, kot opus 4 (1863) objavljeni na Dunaju in posvečeni princu in princesi Cuza, ki sta v tistem času vladala v Romunijo na novo združenima kneževinama Moldaviji in Vlaški (1859).

2 Tako že od POSLUȘNICU, 1928, 327.

3 O različnih hipotezah razpravlja POLADIAN-GHENEĂ, 1969, 241–263.

Brukenthalova, Vlad-Rădulescujeva in Bockova so bile dejavne v Avstro-Ogrskem imperiju. Po 1. decembru 1918 je Romunija priključila tudi Transilvanijo in Banatsko pokrajino, kjer sta še naprej živeli Vlad-Rădulescujeva in Bockova.

Bertha Brukenthal (rojena na Dunaju kot članica družine Czekelius von Rosenfeld, prvotno iz Transilvanije) si je izobrazbo pridobila v glavnem mestu Avstro-Ogrske. Učila se je igranja klavirja, violine in petja, kasneje tudi kompozicije. V njen opus so vključeni samospevi, zbori, instrumentalna in sakralna dela,⁴ kot je na primer v klasicistično-zgodnjemorantičnem slogu pisana *Missa solemnis*, op. 7, iz leta 1871 za zbor, orkester in orgle. Po moževi smrti (1872) se je Bertha Brukenthal vrnila na Dunaj, kjer je nadaljevala s skladateljstvom. Njena dela so izvedli za časa njenega življenja. Nedavno so jih oživili v okviru glasbenega življenja katoliške cerkve sv. Mihaela v Cluju.⁵

Življenje Sofije Vlad-Rădulescujeve je zaznamoval boj za nacionalno romunsko kulturo v Banatski regiji, ki je pripadala avstroogorskemu imperiju. Že v rosnih letih je prisostvovala kulturniškim večerom, imenovanim *Musikproduktionen*, ki so jih v mestu Lugoj in Timișoara prirejale družine intelektualcev, tudi njen oče. Kot pianistka je sodelovala s kmečkim zborom mesta Chizățau na njihovih koncertih. V azilu za dekleta »Elena Doamna« v Bukarešti je poučevala klavir in nemščino (1882–1887). Po smrti sina, znanega slikarja, je z eno od svojih hčera odšla v München (1897). Pri petdesetih je kot ena prvih študentk, ki po šolanju ni učila v državnih šolah na nemškem ozemlju, kot je sicer zahteval senat tamkajšnje univerze, začela obiskovati ure filozofije in pedagogike na Münchenski Univerzi. Po vrnitvi domov (1903) je lokalno kulturno življenje podpirala ne le kot skladateljica, pač pa tudi kot organizatorica. Znano je, da je v začetku 20. stoletja skladatelju Tiberiu Brediceanu (1877–1967) posredovala ljudske pesmi, ki jih je nato harmoniziral in izdal (COSMA, 1984, 432). Med prvo svetovno vojno sta bili s hčerjo kot »nevarni osebi« deportirani v Nemčijo. Po združitvi z Romunijo je kot pisateljica in prevajalka iz nemškega jezika nadaljevala z intenzivno kulturniško dejavnostjo. Njene skladbe za klavir so nacionalna dela (nekatero izmed njih je posvetila svojim učencem iz mladih let, ko je poučevala v Bukarešti) – po večini gre za priredbe melodij z izvorom v ljudski glasbi v žanr salonske glasbe, med njimi je najbolj znana *Lugojana* (STAN, 2014, omenjeno tudi v COSMA, 1976, 273).

Med deli Berte Bock, skladateljice transilvansko-saksonskih korenin, ki je živel v mestu Sebeș in kasneje v Sibiuju, prevladujejo skladbe z besedilom:

4 Seznam je dostopen na spletni strani <http://www.edition-musik-suedost.de/html/brukenthal.html>.

5 Posnetek s koncerta, dirigira István Potyó: https://www.youtube.com/watch?v=PQkqD05mu_g&list=PL2bKfzSwh6dmCtsVHIKwMvpcD2d_v3YLTj&index=6.

samospevi, odrska, sakralna in zborovska dela.⁶ Svojo biografijo (napisano leta 1942) Berta začne takole:

Pogosto sem jokala in se razburjala glede dejstva, da mi je usojeno biti dekle in ne fant, ki lahko študira, kar želi. (COSMA, 2016, 71.)

Vodila je tudi kulturni salon in bila članica lokalne skupnosti žensk. Njene pesmi, tiskane pri nemških založnikih (pod imenom B. Bock, da bi njena spolna identiteta ostala skrita (COSMA, 2016, 77), so prevedli in izvedli tudi v Parizu in Londonu (prav tam, 78). Najbolj cenjena so bila njena odrska dela: ustvarila je dve pantomimi-baleti: *Klein Elschens Traum* (1905) in *Das erste Veilchen* (1906); njeno *Volksoper*, naslovljeno z *Pfingstkrone* v »saksonsko-transilvanskem slogu« so izvajali tako v Sibiu (1929) kot tudi v Clevelandu, ZDA (1932) (prav tam, 81–82).

Moldavijka Maria Chefaliade, ki se je šolala v lašiju pa tudi na Dunaju, je bila sprva pianistka. Skladbe za klavir in komorna dela je začela komponirati šele okrog leta 1900, ko se je preselila v Bukarešto. Zaželena je bila tudi kot zasebna učiteljica klavirja in koncertna pianistka, ki je na oder takrat ravno zgrajene koncertne dvorane Athenaeum (1888) pripeljala lasten instrument, klavir Érard, kupljen v Parizu – da bi nanj igrala glasbo vse od Mozarta do Liszta in Saint-Saënsa (COSMA, 2016, 96–97). Bila je tudi feministka, ki je podpisala peticijo romunske Zveze romunskih žensk iz lašija z datumom 21. april 1914, naslovljeno na parlamentarni zbor v Bukarešti z željo po volilni pravici za vse Romunke.⁷

Dobro poznana francoska skladateljica, Gabrielle Ferrari (1851–1921), je z opero *Le Cobzar* (*Goslač*, prvič izvedena leta 1909 v Monte Carlu) veliko prispevala k širjenju idioma romunske ljudske glasbe (prek urbane inspiracije). Libreto sta napisala Paul Milliet (ki je librete pisal tudi za Julesa Masseneta) in Elena Văcărescu (ali Hélène Vacaresco, romunsko-francoska pisateljica iz aristokratskih krogov, dvakratna nagrajenka Académie Français). Veristična zgodba se odvija na podeželju Romunije, v njej pa kot protagonisti nastopajo Cigani. Vključuje dve kriminalni dejanji iz strasti, ki ju je skladateljica uglasbila v modalnem jeziku, pri čemer je kot citate vključila nekatere ljudske pesmi. Opero so izvedli v Aix-les-Bainsu (1910) in Parizu (1912) ter morda celo v New Yorku, ni pa bila izvedena v Romuniji (COSMA, 1991, 268–280).

6 V knjigi COSMA, 1991, 88, piše, da notnih zapisov Berte Bock niso našli.

7 MIHĂILESCU, 2002, 163–164. Spletna povezava: <https://biblioteca-alternativa.noblogs.org/files/2013/01/SNSP-9736810127.pdf>.

Za romunsko pravoslavno cerkev je značilna bizantinska glasba. Tudi na tem področju najdemo skladateljice, vendar šele od približno leta 1900 naprej. Sestra Magdalina Nicolescu in sestra Epiharia Moiescu sta bili nuni, katerih skladbe so bile v začetku 20. stoletja velikega pomena; v samostanih sta delovali tudi kot solistični pevki (Nicolescujeva v Zamfiri v okrožju Prahova, Moiescujeva pa v Țigăneștiju v okrožju Argeș, v samostanu Suzana v okrožju Prahova, v Bukarešti in v mestu Bistrița v okrožju Vâlcea, kjer je v semenišču poučevala bodoče nune). Nicolescujeva je napisala in objavila (1902, Bukarešta) liturgije v čast sv. Demetrija Bassarabova, zavetnika Bukarešte, in v čast svetnice mučenke Filofteje, pokopane v samostanu Argeș. Liturgijo sv. Demetrija so priredili in izdali v različnih cerkvenih zbirkah.⁸ Moiescujeva je vodila različne sirotišnice, kjer je vse življenje poučevala na tisoče otrok; v povezavi s temi dejavnostmi je napisala liturgijo za priklic varstva svete Device (*Slujba Acoperământului Maicii Domnului*, 1900).

2.2 Romunske skladateljice, rojene med letoma 1870 in 1910

Generacije romunskih skladateljic, ki so bile dejavne sredi 20. stoletja, so se bile po obdobju normalizacije premoženja med obema vojnama primorane soočiti s težavami, ki jih je prinesel komunistični režim. Najprej je te težave povzročalo vprašanje vesti – ker so nekatere izmed njih v cerkvenih skladbah izpovedale svoja verska prepričanja. Prilagajanje na ateistično družbo je moralo biti težavno. Tistim, ki so imele t. i. nezdrave družbene korenine, je enako velike težave povzročalo javno nadlegovanje, ki je vplivalo tudi na njihove družinske člane. V javnosti nič od tega še ni bilo priznано, niti ni bilo raziskano v arhivih skrivne policije, Securitate – to so zgolj logični sklepi, ki temeljijo na podobnih primerih, pri katerih so bili dokumenti že javno objavljeni.⁹ Najpomembnejša ženska imena tega obdobja so:

Skladateljice iz Romunije (2)

Maria Andriescu (1878–1981; *Is*) biografija ni dostopna na spletu

Ioana Ghika-Comănești (1883–1969; *Buc*); od 1938: CH http://columna.crifst.ro/sites/columna.crifst.ro/files/articole/columna_2013_03.pdf

8 Nedavno jih je priredil in ponatisnil duhovnik muzikolog dr. Nicolae Moldoveanu: *Noul Idiomelar*, Bucharest, reed. 1999, 2000, 2001, 2007 – Moldoveanu, Nicu et al., coord., *Dicționar de muzică bisericască. Românească* pri založbi Basilica, 2013, str. 596, Bukarešta.

9 O tej temi je Ioana Voicu-Arnăuțoiu, *Romanian Musicians – Biographies Hidden in the Securitate Archives*, dostopno na <http://www.muzicieni-in-arhive.ro/homepage.php>, pisala v angleškem jeziku, za primer je navedla nekatere romunske skladateljice: Constantina Silvestrija, Georgeja Enescuja, Mihaila Joro, Paula Constantinescuja, Sergiuja Celibidacheja.

Didia Saint-Georges (1888–1979; *Is*) <http://muzicieni.cimec.ro/bio-biblio.asp?CodP=47>

Titi Mumuianu (1888–?1965) ni spletnih virov

Sofia Petrescu-Dâmbovița (1894–1974) ni spletnih virov

Victoria Cosub-Zamfirescu (1895–1971) ni spletnih virov

Florica Racovitză-Flondor (1897– 1983; *Buc*) <http://www.cimec.ro/Muzica/Creatii/selAutor.asp?NumeAutor=44-Florica-RACOVITZĂ-FLONDOR>

Marcela Lucreția Constantinescu (1899–1982) ni spletnih virov

Mansi Barberis (1899–1986; *Is*) https://en.wikipedia.org/wiki/Mansi_Barberis

Alma Cornea-Ionescu (1900–1977; *Cj*) www.banaterra.eu/romana/alma-cornea-ionescu

Dorina Sofia Popovici (1902–1990) biografija ni dostopna na spletu

Rodica Șutzu (Soutzo, Suțu, Șuțu; 1913–1979; *Is*) https://ro.wikipedia.org/wiki/Rodica_Suțu

Florica Dimitriu (1915–1993; *Is*) https://ro.wikipedia.org/wiki/Florica_Dimitriu

Hilda Jerea*¹⁰ (1916–1980; *Is, Buc*) <http://433.ro/hilda-jerea/>

Večina teh skladateljic je študirala tako v Romuniji kot tudi v evropskih glasbenih središčih (nekaj primerov je v oklepajih), nato so se vrnil domov. Najbolj zanimivi mesti za romunske glasbenice sta bila Dunaj (Cosub, Flondor, Barberis, Cornea, Dimitriu) in Pariz (Mumuianu, Barberis z Vincentom d'Indijem, Șutzu, Șerea); izobraževalni inštituti v Berlinu (Mumuianu, Barberis), Leipzigu (Saint-Georges), Lozani (Petrescu-Dâmbovița) in Budimpešti (Cornea, Jerea) so bili prav tako pogosteje obiskani. Nekatere bodoče skladateljice so se izobraževale v več kot enem evropskem središču (Mumuianu: Berlin in Pariz; Barberis: Berlin, Pariz, Dunaj;¹¹ Cornea: Budimpešta in Dunaj; Jerea: Pariz in Budimpešta). Eden od učiteljev Alme Cornea je bil Anton Webern (za analizo glasbe), »od katerega je obdržala strogost, konciznost, natančnost, nič pa od njegovega kompozicijskega sloga«.¹²

10 V tabelah z zvezdico označene skladateljice obravnava SANDU-DEDIU, 2002 in 2006.

11 Dunajski filharmoniki, ki jim je dirigiral Max Schönherr, so izvedli *Prvo suito »Pastoral«* za orkester Barberisove, ki so jo po izboru glasbenega direktorja Radia Dunaj, Oswalda Kabasta, predvajali po radiu; skladateljica jo je slišala, ko se je vrnila domov (BARBERIS, 1988, 43).

12 TOMI, 2009 po <http://www.banaterra.eu/romana/alma-cornea-ionescu>.

Maria Andriescu je kompozicijo študirala samo v svojem domačem kraju, Iașiju, z Eduardom Caudello (1841–1924, bil je tudi prvi mentor Georgea Enesca.) Bila je uspešna skladateljica salonske glasbe, njena dela so izvajale tudi lokalne pihalne godbe; bila je zelo dejavna pri organizaciji dobrodelnih koncertov. Ob stoletnici rojstva je bila kot gostja povabljena v studie romunskega državnega radia in televizije (COSMA, 1989, 49–50).

Študij glasbe za ženske te generacije ni bil vedno usmerjen samo v kompozicijo. Primer za to je Victoria Cosub, prvotno iz Bukarešte, koncertna pianistka in le občasno skladateljica. Druga taka je Ioana Ghika-Comănești, ki je v Bukarešti pri znanem zborovskem dirigentu Dumitruju Georgescuju Kiriacuju in kasneje pri mednarodno znanem etnomuzikologu Constantinu Brăiloiuju (MISĂILĂ, 2013, 34) študirala glasbeno teorijo, harmonijo in kontrapunkt, komponirati pa je začela šele kasneje, črpajoč iz znanja, ki si ga je pridobila do tedaj. Drugačne razmere so imeli na zasebnem študiju; primer za to je Dimitriujeva, ki se je učila kompozicije pri Jori. V Bukarešti je Jora uradno poučevala tudi Racovitză-Flondorjevo¹³ in kasneje Jereajevo. V Cluju je (od leta 1921 do 1941) kompozicijo povečini poučeval Marțian Negrea (1893–1973), vendar pa iz tega obdobja ni znane nobene skladateljice, ki bi študirala v tem mestu.

Spomini Barberisove na prve ure zasebnega pouka pri Alfonsu Castaldi so pomembni za mentaliteto glasbenic med prvo svetovno vojno. Castaldi, ki je bil prvi profesor kompozicije na Glasbenem konservatoriju v Bukarešti, je bil pribežnik iz Iașija; ko ga je prosila, da bi jo učil, je njenemu skupnemu prijatelju rekel, da »ne poučuje mladih deklet, ki se želijo razkazovati v salonih« (BARBERIS, 1988, 23) – kljub temu se je dal prepričati v srečanje z njo in se zaradi njenega resničnega talenta odločil, da jo bo poučeval.

V obdobju med obema vojnama so bile te skladateljice zelo dejavne. Ioana Ghika-Comănești je bila v tradiciji ortodoksne cerkve nadvse cenjena skladateljica cerkvene glasbe, »njena dela so po radijskih valovih prenašali (skoraj vsako nedeljo) v okviru religioznih obredov vse do konca druge svetovne vojne« (MISĂILĂ in STAVINSCHI, 2013, 34). Pisala je tudi skladbe za otroke (14 zborovskih del in 20 pesmi). (Prav tam, 34–47.) V svoji romunski rezidenci, se pravi Comăneștiju (Bacău), je v lokalni cerkvi sv. Spiridona ustanovila in vodila mešani zbor.¹⁴ Kdaj in v kakšnih okoliščinah je princesa Ghika-Co-

13 COSMA, 1983, 332, 334, 421, piše, da si je Florica Flondor, hči skladatelja in zborovskega dirigenta Tudorja Flondora, ustvarila kariero operne pevke (lirični sopran); dejavna je bila na Dunaju.

14 MISĂILĂ in STAVINSCHI, 2013, 37. Omenjeno tudi v COSMA, 1983, 289–290; COSMA, 1986, 296, izpostavlja dejstvo, da je bilo na platnici natišnjene *Liturgije sv. Janeza Krstnika* zapisano, da je delo »pregledal Dumitru Georgescu Kiriac«.

mănești (rojena v plemiški družino Băleanu) zapustila državo, ni nikjer omenjeno (umrla je v Lozani).¹⁵

Didia Saint-Georges je bila kot pianistka solistka in spremljevalka dejavna v rojstnem kraju Botoșani (v severovzhodni Romuniji), v Iașiju in v Bukarešti. Pisala je glasbo za klavir in komorne zasedbe, še posebej samospelve na romunsko in nemško poezijo (med drugim Eminescuja, Goge, Eischendorffa, Mörickeja).¹⁶ Med obiskom Dresdna (1921) je srečala Oskarja Kokoschko, ki ji je z besedami: »À Madame Didia Saint-Georges, âme mélodieuse« (BĂLTUȚĂ, 2014, 50) posvetil svojo knjigo. Veliko se je naučila v literarnih krogih vodilnih romunskih intelektualcev, kot so pisatelj Caragiale in skladatelj Enescu in Jora. Enescu je rekel, da je imela »zanesljiv in rafiniran okus« (prav tam, 53). Mlajši učitelj glasbe o njenem osupljivem obvladovanju kontrapunkta govori s spoštovanjem do metod novejšje generacije učiteljev, rekoč, da »je umsko in instinktivno gospa Didia Saint-Georges primerjala dve epohi v krepkem nasprotju«.¹⁷

Sofia Petrescu-Dâmbovița, ki je pripadala moldavski aristokratski družini, je bila dejavna kot feministka in kot predsednica Feminističnega društva iz Galațija, za katerega je napisala himno *Vrem dreptate (Zahtevamo pravičnost)*. V Bukarešti, kamor se je kasneje preselila, je imela umetniški salon, za katerega je pisala klavirske skladbe in pesmi [*songs*, op. prev.], v romunščini in francoščini. Del njenega opusa, okrog 100 del, predstavljajo zborovska dela.

Mansi Barberis, ki je delovala v Iașiju, je bila prav tako violinistka, pevka in učiteljica. Ustanovila je godalni kvartet Femina (1942), v katerem je igrala violo (BARBERIS, 1989, 46; COSMA, 1989, 71); v Iașiju je dirigirala tudi ženskemu pevskeemu zboru (1949–1950). (COZMEI, 2010, 29.)

Obdelava zvoka v Romunski radijski zvezi je bila med letoma 1937 in 1955 naloga skladateljice in koncertne pianistke Rodice Șutzu.

Florica Dimitriu je bila prva Romunka, ki je v Iașiju pridobila naziv orkestrske dirigentke. Debitirala je leta 1949 v Bukarešti in dirigirala na koncertih simfoničnim orkestrom nekaterih romunskih mest. V Bukarešti je vodila ženski orkester (1970). Osebnost Georgeja Enescuja je navdihovala vse zgoraj omenjene glasbenice te generacije.

Na prvem skladateljskem tekmovanju Georgea Enescuja leta 1913, s samim Enescujem kot predsednikom žirije, so opazili nekatere izmed teh skladateljic.

15 COSMA, 1995, 187, jo omenja na seznamu iz leta 1949, pod kategorijo »Člani za izločitev«, kar ne pomeni, da ni že predhodno odšla; MOLDOVEANU, 2013, 301–302, meni, da je odšla v letih 1938–1939.

16 Seznam in kratki opisi so na voljo v COSMA, 1986, 45–456.

17 <https://eutherpe.wordpress.com/2009/07/19/am-cunoscut-o-pe-didia-saint-georges/>.

Nekaj primerov: Şutzu (omenjena l. 1933), Barberis (omenjena l. 1925, l. 1934; tretja nagrada l. 1942), Saint-Georges (častna nagrada l. 1929 za *12 Variacij za klavir na jidiško temo* op. 3; l. 1930 za *Romunsko suito za klavir*; l. 1943 za *Klavirsko sonatino* op. 6); Jerea (častna nagrada l. 1934; druga nagrada l. 1946, za *Klavirski koncert*). Najštevilčnejše so bile skladateljice na tekmovanju leta 1916: Alice Sadbey-Cernetz iz Bacăuja (ki je tekmovala že leto poprej), Lucia Paulian iz Craiova, Cecilia Niculescu iz Bukarešte, nobena izmed njih pa ni bila nagrajena;¹⁸ za leto 1930, Didia Saint-Georges omenja, da je bila edina skladateljica na tekmovanju (SAINT-GEORGES, 1993, 142, besedilo je v romunščini, izdano posthumno).

Rodica Şutzu je kot pianistka igrala z Enescujem.¹⁹ Spomine, v katerih omenjata Enescuja, sta objavili Mansi Barberis (SAINT-GEORGES, 1993, 142–143) in Didia Saint-Georges, ki izpostavlja dejstvo, da je s komponiranjem začela prav na Enescujevo pobudo (BARBERIS, 1988).

V dvajsetih letih 20. stoletja je bilo ustanovljeno Društvo romunskih skladateljev, v katerem so vse prej omenjene skladateljice veljale za enakopravne članice. Leta 1938 je omenjena zavrnitev prošnje Titi Mumuianu za subvencijo za pisanje baleta, ki jo je podeljevalo društvo (COSMA, 1995, 101).

Razpad Društva romunskih skladateljev in ustanovitev nove Zveze skladateljev Ljudske republike Romunije (1949) je pomenila tudi ideološki nadzor vseh njenih bodočih članov. Na seznamu tistega časa (Državni arhiv v Bukarešti, reprodukcija v COSMA, 1995, 186–187) je Ioana Ghika-Comăneşti omenjena pod kategorijo »odstraniti«, Mansi Barberis v stolpcu »dejavni«, Florica Racovitza-Flondor pa pod »nedejavni ali neznani«.

Marcela Constantinescu, Dorina Popovici in Hilda Jerea so spadale v skupino, ki je sodelovala s komunistično oblastjo. Vendar je treba ob tem opisati tudi pogoje teh dogovorov.

Marcela Constantinescu je v lašiju pridobila izobrazbo pianistke; komponirati je začela po tem, ko se je udeležila tečajev v Bukarešti (1949–1953) v organizaciji na novo priznane Zveze skladateljev, katere članica je kasneje postala. Pisala je skladbe za klavir, komorne in zborovske zasedbe ter glasbo za otroke. V zapisniku Zveze skladateljev je kmalu za tem (5. januarja 1955) z nekaterimi

18 <http://jurnalul.ro/special-jurnalul/reportaje/centenarul-fondului-national-george-enescu-documente-inedite-din-toamna-anului-1913-despre-primul-concurs-purtand-numele-marelui-compozitor-65342-3.html>. Od teh imen se samo Alice Sadbey-Cernetz omenja tudi v drugih virih (COSMA1988, 232, 310), vendar v njih ni njene biografije.

19 COSMA, 1986, 390, piše o Enescujevem posvetilu »Fräulein Sutzko« na *Wüstenlied* 4. oktobra 1899, kar je po mojem mnenju ali namenjeno nekateri drugi osebi ali pa dodano kasneje, saj je bila Rodica Şutzu rojena leta 1913.

drugimi kolegi vred zaradi »pomanjkanja profesionalizma« ali »pomanjkanja sodelovanja pri organizaciji« omenjena kot začasno izključena (razlogi po posameznikih niso navedeni). (COSMA, 1995, 276–277.)

Ali je Marcela Constantinescu slavilno himno v Stalinovo čast²⁰ napisala zaradi političnega oportunitizma ali kot reakcijo na ustrahovanje, ne moremo vedeti. Tovrstne pesmi so napisale tudi skladateljice prihodnje generacije, Dorina Popovici, Hilda Jerea in Nina Cassian (COSMA, 1995, 202–203) pa tudi skladateljica lahkotnejše glasbe Lulu Orescu.

Dorina Popovici je bila visoko cenjena kot operna korepetitorica. Njen vzdevek v bukareški operni hiši naj bi bil »Madame Oedipe«, ker je do potankosti poznala partituro Enescujeve opere, ko jo je pripravljala za prvi Festival Georgea Enescuja leta 1958.²¹ Takšna izvrstna glasbenica je napisala vrsto proletkulturnih pesmi, zborovskih del, popevk, pogosto na lastna besedila, ki so slavila razvijajočo se domovino in njene delavce. Bila je dobro nagrajena, kot koncertna pianistka je smela oditi na mednarodne turneje od Italije do Indije (Obdobje med letoma 1963 in 1977 je bil čas, ko je imelo le nekaj državljanov, celo slavnih, potne liste, spravljene v okrožnih policijskih uradih, ljudje pa so imeli enkrat na dve leti priložnost obiskati sosednje socialistične države.)

Jerea je bila med vsemi skladateljicami politično najbolj vplivna. Na prej omenjenem seznamu se je pojavila kot članica Romunske delavske stranke in je bila vpisana v kategorijo »zelo dejavni.« Napisala je kantato *Odă legii stalinienne* (*Oda stalinističnemu pravu*, 1950) in številna proletarska zborovska dela,²² prav tako pa je zavzela javno stališče proti Mihailu Jori (svojemu bivšemu učitelju kompozicije), celo proti Georgeju Enescuju in tudi proti Dinu Lipattiju, Constantinu Brăiloiu, Ionelu Perleau, Marcelu Mihaloviciju, Stanu Golestanu in Tiberiju Brediceanuju v leta 1949 »preimenovani« Zvezi skladateljev Ljudske republike Romunije – kot lahko razberemo tudi iz nedavno raziskanih dokumentov v hrambi arhivov Securitate.²³ Bila je nagrajena z različnimi položaji v Zvezi skladateljev, kot tudi z nekaj državnimi nagradami. V letu 1966 je ustanovila in vodila komorni ansambel *Musica Nova*, ki je bil v sedemdesetih letih 20. stoletja dejaven tudi na turnejah v tujini (SAVA, 1994, 142, SANDU-DEDIU, 2002, 33, 243). S tem ansamblom je poustvarila še neizdan *Trio* (1916) Georgeja Enescuja (SAVA, 1994, 142).

20 Seznam 88 skladateljev, ki so pisali v Stalinovo čast, se nahaja v COSMA, 1995, 202–203.

21 <http://revistamuzicala.radioromaniacultural.ro/?p=14809>.

22 COSMA, 1988/4, 187–188. Valentina SANDU-DEDIU, 2002, 243, omenja drug naslov, ki bi lahko stal za istim delom: *Sub soarele dreptății* (*Pod soncem pravičnosti*, 1951).

23 <http://www.muzicieni-in-arhive.ro/mihail-jora-en.php>.

V času komunizma so nekatere skladateljice (Barberiseva v Iaşiju in Bukarešti, Cornea-Ionescujeva v Timişoari, Jereajeva v Bukarešti) postale cenjene univerzitetne profesorice. Novo ideologijo so lahko dostojanstveno izvajale tako, da so izbirale teme, kot so zgodovina, narava, mir; Barberiseva je dober primer. Kljub temu se je znašla na seznamu neželenih oseb, ki ga je sestavila uradna komunistična cenzura leta 1960 in 1965 (ŞERCAN, 2015, 145–146).

Skladbe, ki so jih pisale skladateljice te generacije, so po večini klavirska dela različnih žanrov in pesmi (Ghika, Saint-Georges, Flondor, Şutzu). Orkestrska, vokalno-simfonična ali odrska dela kot tudi dela za večje zasedbe in oblike sta v tej generaciji pisali le Barberisova in Jereajeva; posebna primera sta Corneajeve in Dimitriujeve, ki sta bili dejavni kot učiteljici in sta komponirali orkestralno in vokalno-simfonično glasbo za šolske orkestre, nekatere izmed njih tudi z otroškim zborom.

Slogovno gledano je ta generacija romunskih skladateljic pisala skladbe v poznoromantičnem in/ali zmernem neoklasicističnem slogu, vključevale so tudi nacionalne elemente – tako niso imele tehničnih težav pri prilagajanju svoje glasbe novim zahtevam socialnega realizma. Mansi Barberis je svojo glasbo dopolnjevala z nekaterimi impresionističnimi elementi. Prevladovali so modalni jezik in klasicistične oblike. Barberisova in Jereajeve sta bili najbolj profesionalni skladateljici tega obdobja; razvili sta svoj individualni slog in pisali dela za različne glasbene zvrsti.

Dandanes je generacija, ki je bila rojena med osemdesetimi leti 19. stoletja in drugim desetletjem 20. stoletja (ne le ženske), skoraj pozabljena; v glasbenih šolah izvajajo učenci klavirja le še nekaj didaktičnih skladb Corneajeve in Jereajeve; pesmi Barberiseve pa občasno oživijo na pevskih tekmovanjih ali na koncertih.

2.3 Romunske skladateljice, rojene v dvajsetih in tridesetih letih 20. stoletja

Generacija skladateljic, ki je sledila, se je morala v času zgodnje zrelosti neposredno soočiti s fazami komunizma v Romuniji: s politično negotovostjo (od 1945 do 1948), z »integralnim stalinizmom« (od 1948 do 1953), z »uradno destalinizacijo« (od 1953 do 1964), s pastmi »relativne liberalizacije« (od 1964 do 1971) in z ekscesom »komunističnega nacionalizma« (od 1971 do 1989).²⁴ Po letu 1989 je morala ta ista generacija in generacija, ki ji je sledila,

24 Poimenovanja obdobji so prevzeta po NEGRICI, 2002.

krmariti med vijugami zapuščine komunistov. Ljudje so se morali odločiti: ali nadaljujejo s preteklimi navadami, ali pa se od njih odcepijo in izberejo novo svobodo vesti. Odločitve in rešitve so bile, razumljivo odvisne od posameznika, različne in stalno spreminjajoče se.

Skladateljice iz Romunije (3)

Ki so živele/živijo v Romuniji

Elise Popovici-Goia (1921–2011; *Is*) <http://www.encyclopedia.com/women/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/popovici-elise-1921>

Carmen Petra-Basacopol* (r. 1926, *Buc*) <http://www.bestmusic.ro/carmen-petra-basacopol/biografie-carmen-petra-basacopol/>

Domnica Dumitrașcu-Constantinescu (r. 1930–2016; *Buc*) biografija ni dostopna na spletu

Myriam Marbe* (1931–1997; *Buc*) <http://www.sophie-drinker-institut.de/cms/index.php/>

Felicia Donceanu* (r. 1931; *Buc*) https://en.wikipedia.org/wiki/Felicia_Donceanu

Irina Odăgescu-Țuțuianu* (r. 1937; *Buc*) www.ucmr.org.ro/listMembri.asp?CodP=159&TipPag=comp

Cornelia Tăutu* (r. 1938; *Buc*) https://en.wikipedia.org/wiki/Cornelia_Tăutu

Ki so zapustile Romunijo

Ana Severa Klepper (1921–2005; *Buc*; 1960–1962: IL; od l. 1962: DE) biografija ni dostopna na spletu

Nina Cassian (1924–2014; od l. 1985: USA) https://en.wikipedia.org/wiki/Nina_Cassian

Ilana Marinescu-Schapira (r. 1935; od l. 1960: IL; po l. 1967: DE) biografija ni dostopna na spletu

V tem času sta bila glavna učitelja kompozicije v Bukarešti Mihail Jora (1891–1971), ki so ga med komunizmom za nekaj časa odstavili z njegovega položaja (od 1950 do 1954), in Alfred Mendelsohn (1910–1966), nekdanji učenec Jore, ki je bil eden od ljubljencev komunističnega režima (COSMA, 2010, 104, 109, 168). Drugi profesorji kompozicije v Bukarešti so bili Mihail

Andricu (1894–1974), Leon Klepper (1900–1983) in Tudor Ciortea (1903–1982). V Cluju je bil na položaju profesorja kompozicije Sigismund Toduţă (med 1908 in 1991).

Med učenkami Mihaila Jore so bile: Carmen Petra-Basacopol, Myriam Marbe, Felicia Donceanu, Ilana Marinescu in Cornelia Tăutu; učenke Leona Klepperja: Ana Severa Benţia, ki je postala njegova žena, Carmen Petra-Basacopol in Myriam Marbe; učenke Alfreda Mendelsohna so bile: Domnica Constantinescu in Irina Odăgescu-Ţuţuianu (študirala je tudi pri Tiberiu Olahu, ki je bil že eden izmed učiteljev kompozicije naslednje generacije). Nekatere pripadnice te generacije so se udeleževale tudi mednarodnih tečajev, kot je darmstadtski (Marbe in Ţuţuianu), ki je imel nanje zelo velik vpliv.

Zdi se, da je politična drža omenjenih učiteljev vplivala na skladateljice; dober primer za to je Marbe, ki je odklonila članstvo v Romunski komunistični partiji (COSMA, 2014, 87). Posledično ni nikoli postala redna profesorica, pač pa je ostala do upokojitve (1993) izredna profesorica.

Marbe je bila znana po dobrih analizah Enescujevih del, kot avtorica številnih študij in soavtorica Enescujeve monografije, ki jo je izdala Romunska akademija (1971). Vse te ženske so bile članice Društva skladateljev. Nekaj izstopajočih primerov bomo v nadaljevanju obravnavali podrobneje.

Ana Severa Benţia-Klepper je s skladateljsko dejavnostjo nadaljevala v prvih letih obdobja komunizma. Nedavno so odkrili, da je bila na seznamu Komiteja za cenzuro iz leta 1965 navedena kot prepovedana umetnica (ŞERCAN, 2015, 146). Z možem Leonom Klepperjem sta se preselila v Jeruzalem, nato pa v Freiburg. Obiskovala je tečaje kompozicije pri Wolfgangu Fornetju, po diplomi pa je postala učiteljica na Visoki šoli za glasbo.²⁵

Nina Cassian, splošno znana kot pesnica, je študirala glasbo prav tako pri Jori, Mendelsohnu in Klepperju. Obtožili so jo formalizma, zato se je spreobrnila k proletkultnim vsebinam in napisala delo za mešani zbor z naslovom *Horă pentru Stalin* na lastno besedilo (COSMA, 2017, 91). Leta 1985, ko je v ZDA organizirala vrsto konferenc, je izvedela, da so njenega prijatelja, ki je izdajal časopis, po navodilih Securitate pretepli do smrti. Ker je bila v tem časopisu objavljena tudi njuna razprava o režimu Ceauşescuja, se zaradi strahu pred režimom ni več vrnila v Romunijo, pač pa je kot disidentka ostala v New Yorku – tako priznava v svojih spominih. Ponavadi je komponirala glasbo na lastna besedila, napisala pa je tudi nekaj simfoničnih in komornih

25 Za informacije se zahvaljujem g. Hansu-Joachimu Schmolskemu, *Hochschule für Musik Freiburg* (kjer je Anna Severa Klepper med letoma 1963 in 1986 učila).

del. Priznala je, da je »ekstaza, ki jo občutim, ko pišem glasbo [...] preprosto močnejša od ekstaze, ki jo občutim, ko pišem poezijo« (COSMA, 2017, 91).

Ko se je Ilana Marinescu preselila v Nemčijo, je v Berlinu študirala pri Borisu Blacherju in v Kölnu pri Berndu Aloisu Zimmermanu. Nato se je kot koncertna pianistka in univerzitetna profesorica klavirja odpovedala skladanju za skoraj trideset let. Sedaj zopet komponira, pri čemer ji je najbolj blizu instrumentalno gledališče (COSMA, 2002, 310).²⁶

Po letu 1989 so nekatere skladateljice te generacije objavile sakralna dela, ki so jih napisala pred ali po obdobju komunizma. Pomembne skladateljice sakralne glasbe iz te generacije so Petra-Basacopolova, Marbejeva, Donceanujeva in Odăgescu-Țuțuanujeva.

V sodobnem romunskem koncertnem življenju se dela Basacopolove, Marbejeve, Donceanujeve in Odăgescu-Țuțuanujeve občasno znajdejo na koncertnih programih, in to ne samo v glavnem mestu. Najbolj odmevno mednarodno kariero je dosegla Marbejeva, tudi zaradi svoje učenke Violete Dinescu; umetniško zapuščino Marbejeve hrani Inštitut Sophie Drinker za muzikološke raziskave na temo žensk in družbenega spola (*Institut für musikwissenschaftliche Frauen- und Geschlechterforschung Sophie Drinker* v Bremnu) in je na spletu prosto dostopna. Ostale skladateljice te generacije pa so v sodobnih koncertnih programih v veliki meri prezrte.

Za večino romunskih skladateljic, rojenih v dvajsetih in tridesetih letih 20. stoletja, je značilen zmerni modernizem: Petra-Basacopol, Donceanu, Odăgescu-Țuțuanu. Bistvena za ta trend je modalnost. Za dela Elise Popovici-Goia je značilna »[s]inteza folklornih elementov in značilnosti poznoromantičnega in neoklasicističnega jezika ter priložnostno poseganje po uporabi atonalnosti« (IAȚEȘEN, 2013, 201). Marbejeva pa je razvila prepričljivo moderen, osebni slog, z gostimi glasbenimi teksturami in posebno vrsto aleatorike.

2.4 Romunske skladateljice, rojene v štiridesetih letih 20. stoletja do leta 1966²⁷

Izziv te generacije je bil ob vedno slabših pogojih za življenje in umetnost med Ceaușecujevim režimom in leti, ki so mu sledila, izbrati med tem, ali ostanejo ali pa državo zapustijo.

26 V štiridesetih letih aktivne participacije v romunskem glasbenem življenju na koncertnih programih še nisem srečala njenega imena.

27 Razlog za to časovno opredelitev je, da so tisti, ki so se rodili leta 1966, zadnji diplomanti pred padcem komunističnega režima v Romuniji (december 1989).

Skladateljice iz Romunije (4)

Ki so živele/živijo v Romuniji

Smaranda Oţeanu-Bunea (r. 1941; *Buc*) <http://muzicieni.cimec.ro/Smaranda-Oteanu-Bunea.html#P2>

Enikő András (1945–2016; *Cj*) spletna stran ne obstaja

Doina Marian (r. 1946; *Buc*) spletna stran ne obstaja

Liana Alexandra* (1947–2011; *Buc*) <http://romania-on-line.net/whoswho/AlexandraLiana.htm>

Mariana Popescu (r. 1949; *Buc*) <http://www.ucmr.org.ro/>

Marina Marta Vlad* (r. 1949; *Buc*) www.composers21.com/compdocs/vladmm.htm

Doina Rotaru* (r. 1951; *Buc*) <http://composers21.com/compdocs/rotarud.htm>

Maia Ciobanu* (r. 1952; *Buc*) <http://cimro.ro/maia-ciobanu/>

Katalin Incze-Gergely (r. 1952; *Cj*) <http://www.magyaropera.ro/index.php/hu/a-tarsulat/7-muveszeti-vezetok/incze-g-katalin/>

Irina Hasnaş* (r. 1954; *Buc*) https://en.wikipedia.org/wiki/Irina_Hasnaş

Silvia Macovei (r. 1958; *Buc*) <http://www.ucmr.org.ro/>

Livia Teodorescu-Ciocănea* (r. 1959; *Buc*) <http://www.livia-teodorescu-ciocanea.ro/>

Laura Manolache (r. 1959; *Buc*) <http://cimro.ro/laura-manolache/>

Gyöngyvér Makkai (r. 1959; *Cj*) spletna stran ne obstaja

Daniela Cojocar (r. 1960; *Is*) spletna stran ne obstaja

Roxana Pepelea (r. 1961; *Is*) <http://www.unitbv.ro/Portals/23/CV%202017/CV%20Pepelea%202016.pdf>

Mihaela Stănculescu-Vosganian* (r. 1961; *Buc*) <http://mihaelavosganian.ro/>

Iulia Cibişescu-Duran (r. 1966; *Cj*) http://www.composers21.com/compdocs/cibisescu_duran.htm

Ki so zapustile Romunijo

Maya Badian* (r. 1945; *Buc*; od l. 1987 CA) <https://www.musiccentre.ca/node/37448/biography>

Sofia Gelman-Kiss (r. 1948; *Cj*; od l. 1986 IL); osebna spletna stran ne obstaja

Cleopatra Valentina Perepelita (r. 1950; *Is*; od l. 1985 DE) <http://www.komponistenlexikon.de/komponisten.php?id=1305&name=perepelita&vorname=cleopatra-valentina>

Adriana Hölszky* (r. 1953; *Buc*; od l. 1976 DE) https://de.wikipedia.org/wiki/Adriana_Hölszky

Violeta Dinescu* (r. 1953; *Buc*; od l. 1982 DE) http://mugi.hfmt-hamburg.de/Artikel/Violeta_Dinescu

Mihaela Sturza³ (r. 1955; *Buc*; od ? IT?) **Carmen Maria Cârnci*** (r. 1957; *Buc*; od l. 1985 DE) https://de.wikipedia.org/wiki/Carmen_Maria_Cârnci

Ana-Maria Avram* (1961–2017; *Buc*; od l. 1990? FR) www.spectralmusic.org/Anamariaavram.html

Dana Cristina (Teodorescu) Probst* (r. 1961; *Buc*; od l. 1993 AU) <http://www.danaprobst.at/>

Arleziana Sîrghie (r. 1964; *Buc*; od l. 1992 CZ); osebna spletna stran ne obstaja

Dora Cojocar* (r. 1963; *Cj*; od l. 2002 CA) <http://muzicieni.cimec.ro/Dora-Cojocar-en.html>

Adina Dumitrescu (r. 1964; *Buc*; od l. 2003 FI) <https://core.musicfinland.fi/composers/adina-dumitrescu>

Zita Magyari (r. 1965; *Cj*; od l. 2007? HU) osebna spletna stran ne obstaja

Večina uspešnih romunskih skladateljic tega obdobja se je šolala v Bukarešti. Jori in Mendelsohnu so se kot učitelji kompozicije pridružili nekateri najbolj vplivni moderni romunski skladatelji sledeče generacije, vsi nekdanji študentje Darmstadtskih poletnih tečajev kompozicije. Nekaj zvez med mojstrom in učencem utegne bralcu pomagati:

- Alfred Mendelsohn, iz predhodne generacije učiteljev, je poučeval Oțeanujevo.
- Anatol Vieru (1926–1998; nekdanji učenec Leona Klepperja v Bukarešti in Arama Hačaturjana v Moskvi) je poučeval Badianovo, Teodorescujevo in Probstovo.
- Ștefan Niculescu (1927–2008; nekdanji učenec Mihaila Andricu) je kompozicijo poučeval M. M. Vladovo, Rotarujevo, Hölszkyjevo, Macoveijevo, Dumitrescujevo.
- Tiberiu Olah (1928–2002; nekdanji učenec Maxa Eisikovitsa v Cluju in Evgenija Messnerja v Moskvi) je poučeval Badianovo, Alexandrevo, Rotarujevo, Manolachejevo.
- Dan Constantinescu (1931–1993; učenec Jore in Klepperja) je poučeval Cârncijevo, Ciobanujevo, Avramovo.
- Myriam Marbe, učiteljica kontrapunkta, kasneje se je udeležila tudi pouka kompozicije, je poučevala Ciobanujevo, Dinescujevo (katere razvoj

se po mojem mnenju najbolj sklada s slogovnimi značilnostmi njene učiteljice), Teodorescujevo, Manolachejevo, Stănculescu-Vosganianovo.

- Aurel Stroe (1932–2008; nekdanji učenec Mihaila Andricuja) je poučeval Badianovo, Marianovo, M. M. Vladovo, in Hasnașevo.
- V Cluju sta Enikő András in Katalin Incze študirala pri Sigismundu Toduțăju.
- Iulia Cibișescu in Dora Cojocarua sta bili učenki Cornela Țăranuja (r. 1934), Zita Magyari pa učenka Ede Terényi (r. 1935).

V lajšju so oddelek za glasbeno kompozicijo odprli leta 1971, njegov predstojnik je bil Vasile Spătărelu (1938–2005). Med diplomanti sta bili Daniela Cojocarua in Roxana Pepelea.

Na vsaki od treh glasbenih univerz so imele prihajajoče generacije muzikologov priložnost študirati tudi kompozicijo. Gelman-Kiss in Makkai sta na primer v Cluju študirala pri Hansu Petru Türku (r. 1940; nekdanji Toduțăjev učenec).

V letih komunizma so te zelo dobro izobražene glasbenike po diplomi namestili kot učitelje glasbe na javnih srednjih šolah. Glasbeni učitelj je poučeval v 18–20 razredih po 35 učencev, kar je pomenilo 700 otrok na teden. Pogosto je zaposlitev za polni delovni čas vključevala poučevanje na treh ali štirih različnih šolah, včasih v različnih vaseh ali majhnih mestih. Od približno leta 1980 dalje sistem ni več dovoljeval, da bi mladi univerzitetni diplomanti poučevali v velikih mestih (seznam teh je dostopen), bili pa so nameščeni kot učitelji v izoliranih krajih v različnih delih države. Diplomanti so se borili, da bi bilo njihovo delovno mesto čim bližje njihovem domačemu kraju, in se tako vsak dan prevažali v službe v hladnih in nezadostno gretih vlakih in avtobusih, ki so povrh vsega še zelo zamujali (v podobni situaciji sem se kot diplomirana muzikologinja znašla v letih 1983–1986 tudi sama). Še celo ko so zmagali na mednarodnih tekmovanjih (na primer Ana Maria Avram, ki je le ena izmed prenekaterih s francosko skladateljsko nagrado), so bili/bile zaposleni/zaposlene za poskusno dobo najmanj treh let. V teh okoliščinah borbe za intelektualno preživetje so se mnogi med njimi popolnoma izgubili v svojem poklicu.

Za nekatere mlade skladatelje je tudi zaradi številnih drugih razlogov postalo jasno, da prava umetniška svoboda v domovini ni dosegljiva. Število skladateljic, »ki so ostale« ali tistih, »ki so odšle« je, sodeč po tabelah zgoraj, približno enako. Poleg njih je bilo še mnogo takih, ki so diplomirale iz kompozicije in so ustvarjanje enostavno opustile ter kariero nadaljevale v tujini, večinoma kot instrumentalistke, zasebne učiteljice ali učiteljice na srednjih šolah. Politična vsebina ni tako značilna za glasbo te generacije. Večino skladateljic so v teh okoliščinah preveč zatirali, tako da režimu niso pisale hvalnic.

Po letu devetinosemdeset so romunski skladatelji opustili domoljubne teme, ki so jih v preteklosti zlorabljali in sprevrčali. Danes najdemo kot nasprotni primer dva cikla pesmi na besedila madžarskih pesnikov skladateljice Katalin Incze-Gergely, posvečena revoluciji leta 1848 in protikomunistični madžarski revoluciji leta 1956 (po vrsti *Forradalmi líra* (Revolucionarna lira), 2016). Več skladateljic te generacije je postalo univerzitetnih profesoríc. Nekatere takoj po diplomi – tiste, ki so diplomirale še pred omenjenim zakonom, ki je omejil dostop do zaposljivosti v velikih mestih –, nekatere po treh letih poskusnega dela v manjših skupnostih, spet druge po političnem preobratu leta devetinosemdeset.

Na univerzah so poučevale: Liana Alexandra, Marina Marta Vlad, Doina Rotaru, Violeta Dinescu (preden je odšla v Nemčijo, gl. DINESCU, 1991, 17–21), Laura Manolache, Livia Teodorescu, Mihaela Stănculescu-Vosgianian (Državna glasbena univerza v Bukarešti); Maia Ciobanu na Univerzi za gledališče in film v Bukarešti; v Cluju: Dora Cojocarú (preden je odšla in še vedno biva v Montrealu) in Iulia Cibişescu-Duran. Na drugih glasbenih oddelkih so učile/poučujejo: Enikő András (Oradea), Mariana Popescu in Daniela Cojocarú (Constanța), Roxana Pepelea (Braşov) in Gyöngyvér Makkai (Târgu Mureş). Po selitvi v tujino je imela najbolj sijajno univerzitetno kariero Violeta Dinescu, ki je poučevala v Heidelbergu, Frankfurtu na Majni, Bayreuthu in v Oldenburgu.

V življenju Dinescujeve so imela številna mednarodna skladateljska priznanja pomembno vlogo. Predvsem pa mislim, da je poleg velikih uspehov z ustanovitvijo (1996) *Archiv für Osteuropäische Musik* na Univerzi v Oldenburgu, kjer poučuje kompozicijo, imela tudi ključno vlogo pri razvoju muzikologije. Vzhodnoevropska glasba ni dobro znana Zahodni Evropi, pa tudi ne povsod po Vzhodni Evropi. Arhiv je pomemben pri tem spoznavanju, tudi zato ker ima zvočno knjižnico in avdiovizualne repozitorije s prostim dostopom.

O Mihaele Sturza ni bilo več glasu v Romuniji po sredini osemdesetih let 20. stoletja. Prej je bila ena najbolj cenjenih mladih skladateljic. Glasbena kritika je pisala o globokih vtisih, ki jih je eno njenih del pustilo v Kairu leta 2001:

Nič sanjavega ni v simfoniji *Getica* skladateljice Mihaele Sturza, ki govori o življenju v Transilvaniji. V tem delu Romunije se je ohranil starodaven patriarhalni sistem vladanja, jasno prepoznaven v treh stavkih simfonije – *Rimske legije*, *Vilin blagoslov ob rojstvu* in *Priklici dežja* ter v primitivnih ponovitvah nespremenljivega barbarskega gibanja. Občutiti ni niti kančka ljubezni. Dirigent Totan je z uravnovešanjem primitivnega z nečim bolj nežnim svoje delo dobro opravil. Čeprav je to glasbo napisala ena največjih romunskih skladateljic, ni bilo razvidno, kako je v tem svetu biti ženska. (BLAKE, 2001.)

Kakorkoli je že bilo, Mihaela Sturza je po tej notici popolnoma izginila.

Poleg skladb za komorne zasedbe je bila med skladateljicami te generacije – kot so Maya Badian, Liana Alexandra, Maria Ciobanu (ki je pisala tudi koncerte za instrument in magnetofonski trak), Donia Rotaru in Iulia Cibișescu – priljubljena zvrst koncerta.

Za to generacijo je najbolj značilen postmodernizem – kot »preko-« ali metastilizem. Doina Rotaru potrjuje čustvene in »čarobne« koristi uporabe stare tradicijske glasbe v svojih lastnih sintezah (FRĂȚILĂ, 2015, 17). Mihaela Stăculescu-Vosgianian je v svet glasbe z zaklinjanjem, eksperimentiranjem, kozmopolitizmom in elektroakustiko segla najdlje. Nedvomno med moderniste spadata Ana Maria Avram, katere glasba je »spektralna, akuzmatska, heterofona in transformativna«²⁸ in Dana Probst, na katero je prav tako vplival spektralizem (BARNETT, 2015, 28). Liana Alexandra je odločna zagovornica novega sozvočja. Kompozicije Dore Cojocararu so tako čustveno kot intelektualno intenzivne. Glasba Iulie Cibișescu-Duranove se velikodušno giblje v zelo melodičnem in čvrstem neoromanticizmu, tudi ko se drži principov konstruktivizma. Cleopatra Perepelita piše skladbe in priredbe tako umetnostne glasbe kot jazzovske popularne glasbe.

Skladateljice so dejavne tudi v kulturnem menedžmentu. Primera sta Smaranda Oțeanu-Bunea in Laura Manolache. Po letu 1989 je Oțeanu-Bunea ustanovila več glasbenih revij (*Melos*, *Minison*, *Monopol*, *Operni melos*), nevladne organizacije in uspešna glasbena gledališča (Komična opera za otroke, 1998, ki še vedno deluje; Gledališče »Stela Popescu«, od leta 2015). S Komično opero za otroke je gostovala na mednarodnih turnejah od Amerike do Azije, tisk pa se je osredotočal na kontroverzno finančno plat njenih dejavnosti.²⁹ Laura Manolache je poleg poučevanja na univerzi delovala tudi kot učinkovita in cenjena upravnica Državnega muzeja »George Enescu« v Bukarešti (2006–2012).

Nekaj skladateljic se spoprijema tudi z računalniško glasbo. Ana Maria Avram je ustanovila romunsko elektroakustično in računalniško podprto glasbeno skupnost, katere predsednica je. Prav tako je predsednica *Confédération Internationale de Musique Electroacoustique* (CIME). Bila je tudi pobudnica mednarodnih festivalov elektronske in računalniške glasbe. Maia Ciobanu je članica Mednarodnega združenja za računalniško glasbo.

28 <http://www.spectralmusic.org/Anamariaavram/Biography.html>.

29 <http://www.9am.ro/stiri-revista-presei/Actualitate/45929/Imperiul-S-O-B-Smaranda-Oteanu-Bunea.html> (2006); http://adevarul.ro/news/societate/sorin-oprescu-musamalizarea-scandalului-opera-comica-1_50ada4ee7c42d5a663989a18/index.html.

Tudi muzikologija predstavlja pomemben del dejavnosti skladateljic zrele generacije. Dela bi morale prevajati in izdajati v tujih jezikih, da bi postala dostopna mednarodnemu bralstvu. Pogosto se v doktorskih disertacijah s teoretičnega vidika ukvarjajo z lastnimi deli. Pišejo pa tudi o drugih temah. Laura Manolache, ki si je pridobila izobrazbo iz muzikologije in kompozicije, je izdala intervjuje z Enescujem, ki jih je imel v Romuniji, ter nekaj izvirnih raziskav na temo glasbe dvajsetega stoletja. Irino Hasnaș cenijo pri državni radiodifuziji zaradi »promocije romunske glasbe in njenih komentarjev na slednjo« (SANDU-DEDIU, 2002, 241). Dora Cojocar u je pomembna raziskovalka Ligetija. Iulia Cibișescu je v doktorski disertaciji raziskovala strukture glasbenega postmodernizma v Romuniji, Zita Magyari pa je pisala o otroški operi dvajsetega stoletja.

Liana Alexandra je bila med skladateljicami te generacije najbolj dejavna kot poustvarjalka. Kot pianistka je delovala v službi nekaterih nevladnih združenj, katerih članica je bila tudi sama; igrala je s svojim možem, skladateljem in čelistom Șerbanom Nichiforjem. Mihaela Stănculescu-Vosganian je prav tako izvajalka na področju t. i. arhetipskega trans-realizma;³⁰ (glas, midi-tolkala, živa elektronika, deluje v svoji skupini za sodobno glasbo in ples »Inter-Art«); napisala je nekaj obsežnih kompozicij na besedila pesmi svojega moža, politika in pisatelja armenskih korenin, Varujana Vosganiana. Dirigentstvo je glavna dejavnost Katalin Incze-Gergely (v Madžarski državni operi v Cluju), Mariane Popescu (na Univerzi v Constanți) in Carmen Marie Cârnelci (v Nemčiji).

Večino del, ki jih skladateljice napišejo, izvedejo v mestih, kjer delujejo, pa tudi v tujini.

2.5 Sodobne romunske skladateljice, rojene med l. 1967 in osemdesetimi leti 20. stoletja

Skladateljice, ki pripadajo tej generaciji, so imele priložnost postati del rastočega akademskega in/ali kulturnega življenja prenavljajoče se Romunije. Razgledi v prihodnost niso bili preveč optimistični, prav tako niso bili preprosti. Reakcija simfoničnih orkestrrov in opernih hiš na zahteve vključevanja romunske glasbe na koncertne programe v času komunizma je bila ta, da so po letu 1989 te ustanove zavračala izvedbo del domačih skladateljev (COSMA, 1993, 526, 536–538). Že v prvih mesecih po decembru leta 1989 se je pojavila potreba po zaščiti avtorskih pravic (prav tam, 536), zakon (ki ni bil najbolj jasen) pa je v veljavo stopil šele marca leta 1996.

30 <http://mihaelavosganian.ro/#!about/>

Analiza odnosov med družbenima spoloma v Romuniji kaže na pasti, ki jih nudijo po eni strani enakopravna možnost pridobivanja izobrazbe in po drugi strani omejen dostop žensk do dela, še posebej, če upoštevamo tudi njihove možnosti do vključevanja v poklicne elite (kamor naj bi skladatelji spadali): ženske »so primorane obiskovati šole in se kasneje soočiti z umanjkanjem ustreznih poklicev« (PASTI, 2003, 171). Nekatere romunske skladateljice so rešitev našle v ustanavljanju nevladnih organizacij ali kot svobodne umetnice.

Diplomanti in diplomantke zapuščajo domove zaradi dveh razlogov: šolanja v tujini ali poroke. Kljub temu pa je skupina teh, ki so ostale v Romuniji, najštevilčnejša (razlog za to je lahko tudi možnost neomejenega potovanja).

Skladateljice iz Romunije (5)

Ki živijo v Romuniji

Diana Vodă-Nuțeanu (r. 1967; *Buc*) <http://www.ucmr.org.ro/listmembri.asp?codp=3240>

Irinel Anghel* (r. 1969; *Buc*) <http://irinelanghel.eu/>

Olguța Lupu (r. 1969; *Buc*) <http://433.ro/olgota-lupu/>

Laura Ana Mânzat (r. 1969; *Buc*) http://www.romania-muzical.ro/info/cv_echipa/laura-ana-manzat.html

Anca Mona Mariaș (r. 1974; *Cj*) osebna spletna stran ne obstaja

Diana Gheorghiu (r. 1979; *Buc*) <http://dianagheorghiu.webs.com/>

Sabina Ulubeanu (r. 1979; *Buc*) <http://sabinaulubeanu.instantencore.com/web/home.aspx>

Anamaria Meza (r. 1980; *Cj*) osebna spletna stran ne obstaja

Elena Apostol (b. 1980; *Buc*) <http://cimro.ro/elena-apostol/>

Veronica Anghelescu (b. 1981; *Buc*) <https://www.hellostage.com/profile/4061/biography>

Diana Rotaru (r. 1981; *Buc*) <http://dianarotaru.webs.com/>

Adina Sibianu (r. 1981; *Buc*) <http://cimro.ro/adina-sibianu/>

Diana Iulia Simon (r. 1981; *Buc*) <http://www.dianaiuliasimon.ro/>

Anca Tănase Neagu (r. 1981; *Buc*) <http://www.ucmr.org.ro/listmembri.asp?codp=3221&tippag=fil>

Alexandra Cherciu (r. 1983; *Buc*) http://www.alexandracherciu.ro/index_en.html

Cristina Uruc (r. 1988; *Buc*) http://cci.musicaneo.com/14580_cristina_uruc.html

Ana Teodora Popa (r. 1988; *Is*) osebna spletna stran ne obstaja

Ki so Romunijo zapustile

Naina Jinga (r. 1971; *Cj*; od l. 2003 CA) <https://www.musiccentre.ca/node/37832/>

Ana Szilágyi (r. 1971; *Buc*; od l. 2002 AU) <http://cimro.ro/ana-szilagy/>

Rucsandra Popescu (r. 1980; *Buc*; od l. 2007? DE) <http://www.rucsandrapopescu.ro/>

Ana Giurgiu-Bondue (r. ?1983; *Buc*; od l. 2005 FR) <http://cimro.ro/ana-giurgiu-bondue/>

Cora Miron (r. 1989; *Cj*; od l. 2014 GB) <https://www.starnow.com/coramiron/>

Prvorojene skladateljice te generacije so še vedno študirale z največjimi romunskimi učitelji kompozicije, kot sta Ștefan Niculescu v Bukarešti ali Cornel Țăranu v Cluju. Študentke, ki so študirale po letu 2000, so izoblikovali zelo uspešni profesorji naslednje generacije, kot so:

- v Bukarešti: Octavian Nemescu (r. 1940; nekdanji učenec Jore), Liana Alexandra, Doina Rotaru, Livia Teodorescu-Ciocănea in Dan Dediu (r. 1967).
- V Cluju: Hans Peter Türk (glej zgoraj), Adrian Pop (r. 1951), Péter Szeghő (r. 1954), kratek čas tudi Dora Cojocar; nedavno sta se jim pridružila še Șerban Marcu (r. 1977) in Cristian Bence-Muk (r. 1978).
- V Iașiju: Viorel Munteanu (r. 1944), nasledila sta ga Bogdan Chiroșca (r. 1975) in Ciprian Ion (r. 1977).

Številni pripadniki te generacije so dobili štipendije za študij v tujini, še posebej na Univerzi v Oldenburgu, kjer so študirali pri Violeti Dinescu.

Statistični podatki o Glasbeni akademiji v Cluju kažejo, da je bilo od leta 1994 (takrat so prvič diplomirali študentje iz postkomunističnega obdobja, v tem času je študij kompozicije namreč trajal pet let) do leta 2016: 36 diplomantov, od teh 9 žensk (to je 25%); med temi samo še štiri delujejo kot skladateljice (Mariaș, Meza, Miron; jazz: Mîndru).

Mnoge delujejo kot instrumentalistke ali pevke, tudi kot performativni umetniki. Večina jih je zagovarjala tudi doktorsko nalogo iz muzikologije, pogosto na prestižnih tujih univerzah (na primer pri Alexandri Cherciu na Sorbonni). Njihove disertacije so objavljene kot knjige (v romunščini), vredno pa bi jih bilo prevesti v angleščino – na primer »Orientacije, usmeritve, gibanja v romunski glasbi druge polovice 20. stoletja«, ki jo je napisala Irinel Anghel.

Generacija, ki je študirala v postkomunizmu, je imela z donacijami in podporo tako v Romuniji kot po svetu veliko več možnosti za študij v tujini. Dober primer je Diana Rotaru, ki je med drugim vodja ansambla *SeduCânt* (»eksperimentalna sinkretična skupina, ki se ukvarja z multimedijskimi projekti«),³¹ umetniški vodja ansambla za novo glasbo *SonoMania*, s Sabino Ulubeanu pa vodita dogodek *InnerSound International New Arts Festival*. Skladateljice, ki so se ustalile v tujih državah, so navadno ali učiteljice ali svobodne umetnice. Szilágyijeva poučuje na dunajski univerzi; Popescujeva v Nemčiji deluje kot zborovska dirigentka; Giurgiu-Bondue je instrumentalistka, ki v Franciji vodi ansambel za sodobno glasbo *Une bouteille à la mer*.

Treba je omeniti tudi nekaj pomembnih informacij v zvezi z dejavnostmi, ki so namenjene predstavljanju skladateljic širšemu svetu. Anghelova deluje tudi kot glavna urednica uradne publikacije Društva skladateljev in muzikologov v Romuniji z naslovom *Muzica*. Diana Rotaru je glavna koordinatorka projekta *CIMRO – Centrul de Informare Muzicală din România – Romunskega glasbenoinformacijskega centra*, ki deluje pod okriljem Državne glasbene univerze v Bukarešti. »V letu 2013 so pri CIMRO začeli s projektom CIMRO-SCORE, zbirko sodobnih glasbenih del za komorne zasedbe, ki javnosti predstavlja romunske skladatelje vseh generacij. Od leta 2014 se odvijajo tudi dogodki s krovnim poimenovanjem CIMRO DAYS – gre za vrsto dogodkov, ki naj bi se zgodili vsako leto. Pokrivajo dve vrsti dejavnosti: predavanja skladateljev in muzikologov (CIMRO-ZOOM) in koncerte komorne glasbe (CIMRO-LIVE).«³²

Veronica Anghelescu je (l. 2009) ustanovila in kot svobodna umetnica še vedno vodi glasbeno revijo no14plusminus.ro.

Pripadniki te generacije pišejo pretežno dela za komorne zasedbe. Religiozne teme najdemo še posebej v delih Veronice Anghelescujeve in Diane Iulie Simonove. Spoprijemajo se tudi z odrsko in elektronsko glasbo (Ana Teodora Popa dela kot oblikovalka zvoka). Slogovno večina ostaja zavezana postmodernizmu: so svobodne v izrazu in zaradi blagoglasja dostopne občinstvu.

31 <http://www.dianarotaru.com/bio.htm>

32 <http://cimro.ro/about/>

2.6 Romunske skladateljice popularne glasbe

Vzpon žensk v romunski lahkotnejši glasbi je dokumentiran v času med obe-
ma vojnama. Po drugi svetovni vojni so se razcveteli žanri lahkotnejše glasbe,
ki jih je podpirala tudi komunistična oblast – izvzemši zahodnjaške stile, jazz
je bil izjema. Lahkotnejša glasba se med obdobjem komunizma ni ukvarjala z
ljubezensko, pač pa z domoljubno tematiko. Po letu 1989 je romunska popu-
larna glasba postala bližja zahodnjaškimi trendom.

Skladateljice iz Romunije (6) – lahkotnejša in popularna glasba

Marioara Fărcășanu (1884–1922) nima osebne spletne strani

Maria Margareta Xenopol (1892–1979) nima osebne spletne strani

Lia Mirea (1893–?1955) biografija na spletu ne obstaja

Lulu Orescu (1907–?1980); od l. 1975: FR; biografija na spletu ne obstaja

Tina Aronovici (1910–?1980); prebiva v IL; biografija na spletu ne obstaja

Liliana Delescu (1914–2002) <https://www.discogs.com/artist/2287358-Liliana-Delescu>

Camelia Dăscălescu (1923–2016) http://adevarul.ro/cultura/arte/compozitoare-camelia-dascalescu-murit-cateva-zile-implini-96-ani-1_586a63225ab6550cb8023ba5/index.html

Doina Moga-Belmore (r. 1942); biografija na spletu ne obstaja

Margareta Pâslaru (r. 1943; *Buc*; po l. 1983: USA) www.margareta.com

Aura Urziceanu (r. 1946; po l. 1970: USA, kot **Aura Rully**) https://en.wikipedia.org/wiki/Aura_Urziceanu

Rodica Giurgiu (r. 1948) https://fmt.uvt.ro/old_muzica/9.%20Giurgiu%20Rodica.pdf

Corina Chiriac (r. 1949; *Buc*; od 1988 do 1994 v USA) www.corinachiriac.ro

Viorela Filip (r. 1951; *Buc*) <http://www.libertatea.ro/monden/vedete-de-la-noi/cat-de-frumoasa-era-o-cunoscuta-cantareata-de-la-noi-care-ti-a-incipantat-auzul-cu-melodiile-ei-video-969325>

Angela Ciochină (1955–2015; *Buc*) https://ro.wikipedia.org/wiki/Angela_Ciochină

Zoia Alecu (r. 1956) www.zoiaalecu.ro

Anca Parghel (1957–2008; *Is*; od 1997 do 2005: BE) https://en.wikipedia.org/wiki/Anca_Parghel

Daniela Claudia Nacu (r. 1962; *Buc*; od 1995?: NL)

<http://www.yatedo.com/p/Daniela+Claudia+Nacu/normal/4e337496331c580fdf2e61faceb2c751>

Laura Stoica (1967–2006) www.laurastoica.ro

Mădălina Manole (1967–2010; *Buc*) https://en.wikipedia.org/wiki/Mădălina_Manole

Loredana Groza (r. 1970; *Buc*) <http://www.loredana.ro/blog/>

Anca Tiberian (r. 1985; *Buc*) nima osebne spletne strani

Elena Mîndru Turunen (r. 1988; *Cj*; od l. 2012 FI) <http://www.elenamindru.com/en/>

Nekateri zgodnji primeri kažejo na življenjske meandre teh žensk in tudi lahkotnejše glasbe v romunski kulturi.

Marioara Fărcășanu, ki je delovala v Budimpešti, je bila igralka ter pevka v operah in operetah. Bila je svetel lirski sopran, primeren za Rossinijeva in Verdijeva dela. Spodbudili so jo, naj za zabavo poslušalcev piše lastne pesmi – od teh je *Dor pribeag* (*Popotnikovo hrepenenje*) še vedno del repertoarja.

Maria Margareta Xenopol je v Iașiju in Dresdnu študirala klavir; med 1946. in 1949. se je udeleževala pouka kompozicije pri Marțianu Negreaju in Paulu Constantinescuju, ki ga je priredilo Združenje romunskih skladateljev v Bukarešti. Njenih je nekaj del za klavir in za komorne zasedbe, večinoma pa je pisala popevke [*melodies*] za glas s spremljavo v lahkotnejšem žanru (okrog 80).³³

Lia Mirea je obiskovala zasebni pouk v Bukarešti in Dresdnu; bila je tudi pevka in pisateljica, pisala je literaturo za otroke. Ustvarjala je v tridesetih letih 20. stoletja; po letu 1940 ni omenjeno nobeno njeno delo.

Lulu Orescu je bila še ena od skladateljic, ki so kot Dorina Popovicijeva v umetniški in lahkotnejši glasbi ali pa Jereajeva v umetniški glasbi, skušale služiti komunističnemu režimu. Udeležila se je posebnih tečajev kompozicije pri Ionu Dumitrescu, Alfredu Mendelsohnu in Tudorju Ciorteaju, ki jih je organiziralo Društvo skladateljev (kasneje kot Xenopolova, ki je bila tam med letoma 1950 in 1952). Pisala ni le lahkotnejše glasbe, pač pa tudi pesmi za otroke in vrsto zborovskih del s proletkultno vsebino, med drugim dve deli, posvečeni Stalinu (l. 1949 *Părinte, dascăl, prieten – Starș, učitelj, prijatelj* na lastno besedilo in *Urare pentru Stalin – Želja za Stalina* l. 1950).

33 Navedena v COSMA, 2006, 299–300. V na novo organiziranem seznamu Društva skladateljev (1949) je bila vpisana v razdelek »neaktivni ali neznani« (COSMA, 1995, 188).

Njeni najljubši žanri lahkotnejše glasbe so bili fokstrot, slow, rumba in polka – ti so se razvijali tako v času med obema vojnoma kot tudi v obdobju komunizma.³⁴ Ko je pobegnila iz države (l. 1975), so jo izključili iz romunskega Društva skladateljev (COSMA, 1995, 431). O njeni dejavnosti v Franciji niso dostopne nobene informacije.

Tina Aranovici (ki je v Berlinu študirala petje) je ustvarjala pod psevdonimom Thinelle Anys. Igrala je v drugem delu prvega romunskega zvočnega filma *Ciuleandra* (1930; romunsko-nemška produkcija),³⁵ ki je nastal po noveli Liviuja Rebreanuja. Znašla se je na dveh seznamih skladateljev, ki so Romunijo zapustili pred l. 1949 (COSMA, 1995, 185, 187). Najdemo jo tudi v nekaterih katalogih za izplačilo avtorskih pravic v ZDA.³⁶

Med obema svetovnjima vojnoma so tudi nekateri skladatelji (in skladateljice), ki so sicer pisali umetniško glasbo, napisali nekaj del lahkotnejše narave. Ena izmed njih je bila Liliana Delescu (Miss Romunije 1932). Na omenjenem seznamu Društva skladateljev je imela dober položaj, »aktivna« članica. Na začetku komunističnega režima je pisala proletarska zborovska dela, vključno s pesmijo *Mi-e gândul la Stalin* (*Mislim na Stalina*; COSMA, 1995, 202). Prav tako je avtorica besedila uspešne operete *Lăsați-mă să cânt* (*Pustite mi peti*; l. 1954) Gheraseja Dendrinea.

Camelia Dăscălescu, doma iz Iașija, je obiskovala univerze v Iașiju in Bukarešti, kjer je študirala kompozicijo pri Mihailu Jori. Delala je kot glasbeni producent v državni založbi Electrecord, nato je v poznih petdesetih letih 20. stoletja začela komponirati. Ustvarjala je predvsem popularne pesmi in muzikale (predelava Shakespearja, kot sta npr. *Vesele žene windsorske* in *Komedija zmešnjav*, predelave romunskih gledaliških del in druge teme). Pedagogika petja popularne glasbe je bilo eno njenih glavnih področij delovanja. Ustvarila pa je tudi pomembno kariero kot gostja različnih evropskih strokovnih komisij ter v vodstvenih dejavnostih.³⁷

Tudi Margareta Pâslaru in Corina Chiriac sta filmski igralki in televizijski zvezdi. Obe sta emigrirali v ZDA v osemdesetih letih 20. stoletja, danes pa sta aktivni v obeh državah, pri čemer sta v Romuniji še vedno zelo popularni.

34 Na delovnem seznamu COSME, 2004, 204–205, iz let 1928–1958.

35 Film so posneli v dveh različicah, v romunski in nemški; nobena se ni ohranila –<http://www.istoriafilmuluiromanes.ro/ifr~ora-coproductiilor-la-inceputul-anilor~100>.

36 Edicija pri The Copyright Office of the Library of Congress [Uradu za avtorske pravice kongresne knjižnice, op. prev.] – pod imenom Thinelle Anys ali Tina Aronovici (na spletu).

37 COSMA, 1999, 150–153, in http://adevarul.ro/cultura/arte/compozitoarea-camelia-dascalescu-muritateva-zile-implini-96-ani-1_586a63225ab6550cb8023ba5/index.html

Doina Moga-Belmore je skladateljica lahkotnejše glasbe, baletna kritičarka in muzikologinja, ki jo kot gostjo vabijo v strokovne komisije tekmovanj popularne glasbe in baleta.

Zelo neopazna in skoraj neznana avtorica lahkotnejše glasbe je Rodica Giurgiu, ki je bila dejavna kot učiteljica glasbe, glasbena zgodovinarica, muzeografinja in po letu 1989 univerzitetna profesorica v Timișoari. Pisala je pretežno odrsko glasbo (med drugim *Povestea micului Arpagic* – gledališka predstava, ki jo je navdihnil prepovedani lik *Ane Blandine*, l. 1982), pa tudi lahkotnejšo glasbo (več kot dvajset pesmi, nekatere na lastno besedilo).³⁸

V naslednji generaciji skladateljev popularne glasbe po večini najdemo umetnike, ki so dejavni tudi kot pevci, ki so v svoji domovini in na tujem uspešni od let komunizma vse do danes.

Pomembne jazzovske skladateljice in pevke so Aura Urziceanu (med obdobjem komunizma v Romuniji je širši javnosti predstavljala zelo kvaliteten jazz), Anca Parghel in trenutno tudi Elena Mândru-Turunen. Slednja je študirala umetniško glasbo in pisala skladbe v postmodernistični maniri, kot je na primer orkestralna suita *Around the World (Morning in Africa, Noon in Japan, Evening in Romania)* – iz katere je nato napisala skladbo v maniri jaza, ki je postala hit, *Evening in Romania*.

Tudi kanal YouTube odraža popularnost omenjenih skladateljic.

3 Posebne vsebine umetnostne glasbe romunskih skladateljic

3.1 Glasba za otroke

Večina skladateljic je pisala pesmi za otroke, zborovska dela in instrumentalne miniature. Omenila bom samo nekaj primerov na tem področju.

V letu 1980 je Violeta Dinescu, takrat še vedno v Romuniji, napisala in objavila skladbo za otroški zbor na besedilo pesnice Ane Blandianeve – v tem času so si ga bralci razlagali kot karikaturu Ceaușescuja, kar je vodilo v uničenje in prepoved vseh knjig, ki jih je dotlej napisala; Violeta Dinescu v njenem besedilu ni opazila prevratnih elementov; pesem ji je bila všeč, zato jo je uglasila.³⁹

Drugi primer je treba omeniti zaradi njegove umetniške zaokroženosti: cikel *Clopoțelul cel isteț (Pametni zvon, 1986)* Felicie Donceanu je cenjena zbirka skladb na avtoričina besedila z njenimi ilustracijami.

38 COSMA, 2000, 200–201; banaterra.eu/romana/rodica-giurgiu.

39 Elektronsko sporočilo avtorici 13. marca 2017.

Iulia Cibişescu priznava, da so njeno glasbo za otroke navdihnile potrebe in spretnosti njenih treh otrok.⁴⁰

Izstopajoči primer interakcije med skladateljsko dejavnostjo in nastopanjem najdemo v delih Ance Mone Mariaş. Prepevali so jih otroci zbora *Junior Vip* iz Cluja, ki ga je leta 1995 ustanovila in vodila skladateljica sama.

Del skladateljic je ustvarilo tudi daljša dela, posvečena mladi publiki. Nava- jam nekaj primerov:

- simfonična dela s pripovedovalcem: Mansi Barberis, *Azorel și Pisicuța – Poveste la gura vetrei (Kužek in mucek – zgodba ob ognjišču, 1949)*; Do- mnica Constantinescu, »simfonična pripovedka« *Ciuboțica-Cucului (Tro- bentica; 1958)*; Irina Odăgescu-Țuțuianu, *Tinerete fără bătrânețe și viață fără de moarte (Mladost brez starosti in življenje brez smrti, »pesnitev za komorni orkester in recitatorja«, 2005)*.
- Muzikali za otroke: *Noua poveste a Scufitei Roșii (Nova pripoved o mali rdeči kapici, 1983)* Rodice Giurgiu; *Alice in Wonderland (1995)* Daniele Nacu.
- Kantate z otroškimi zbori: *Cartea cu jucării (Knjiga z igračkami, 1983)* Doi- ne Rotaru.
- Suite za komorne zasedbe *Cutia cu surprize ... și pentru oameni încruntați (Škatla presenečenj ... tudi za mrke ljudi, 1998)* za sopran, dve violi da gamba, čembalo, klavir in lutke.
- Opere za otroke: *Crăiasa zăpezii Liane Alexandrajeve (Sneguljčica, po An- dersenu, 1978)*; Mihaela Sturza, *Tinerete fără bătrânețe și viață fără de moarte Mladost brez starosti in življenje brez smrti, pred letom 1984)*;⁴¹ *Child's Heart* Carmen Petra-Basacopolove (po *Cuore* avtorja Edmonda de Amicisa, 1983); *Der 35 Mai* Violete Dinescujeve (po Erichu Kästnerju, 1986); *Csipike lakodalma* (po Sándorju Fodorju, v madžarščini, 1991) in *Lyukasmarkú Tündér* (v madžarščini, 1993), skladateljice Zite Magyari.
- Baleti: *Little Mermaid (1982)* Liane Alexandrajeve;⁴² *Fata mării – poem coregrafic pentru copii (Morska deklica – koreografska pesnitev za otro- ke; l. 2009)*.⁴³

Žal so bila dela po premieri zelo redko še kdaj izvedena, kar se ponavadi do- gaja v našem glasbenem življenju.

40 Elektronsko sporočilo avtorici 16. marca 2017.

41 Edini vir, v katerem je delo omenjeno je TARTLER, 1984, 54–55.

42 O operi in baletu za otroke Liane Alexandrajeve razpravlja RĂDULESCU, 2002, 63–74.

43 Analiza je dostopna v: HÂRLAV-MAISTOROVICI, 2015, 92–103.

3.2 Etnične vsebine

Etnične vsebine romunske umetnostne glasbe so odraz različnih stališč. Prva generacija skladateljic je v glasbi odkrila najboljše sredstvo za uveljavljanje svoje nacionalne identitete. Umetnice obdobja med dvema vojnoma so povezovalе ljudsko modalnost z ritmi modernosti. Na začetku obdobja komunizma so značilnosti ljudske glasbe prilagodile socialnemu realizmu. Od sedemdesetih let 20. stoletja so prvine ljudske glasbe postale bistvena poteza izražanja arhetipskih tendenc.

Na romunsko tradicijo je vplivala tudi bizantinska. Mislim, da je to najbolj prefinjeno razvito v delih Myriam Marbe in Doine Rotaru.

S koreninami romunske tradicije skladateljic ne povezuje le neposredna glasbena inspiracija, marveč tudi konceptualni odnos do arhetipov in mitov. V zvezi s tem lahko omenimo Petra-Basacopolovo, Myriam Marbe ali Roxano Pepeleajevo.

Romunska ljudska glasba je širše prisotna v romunski umetnostni glasbi. V moderni in postmodernej dobi je navdih iz ljudske glasbe našel pot v procesih sublimacije. Modalnost, parlando rubato ali plesni ritmi, heterofonija, okraševanje, občasni mikropostopi in deklamacija so glavne značilnosti, ki so si jih ustvarjalci izposodili pri ljudski glasbi. Cornelia Tăutu, ki je nekaj let delovala tudi kot etnomuzikologinja, je leta 2012 v intervjuju pritrdila, da je vse, kar je napisala, »zaznamovano z romunsko folkloro«. ⁴⁴ O delih Irine Odăgescu pravijo, da prikazujejo »resnično spravo« s tradicijsko glasbo (ANGHEL, 1997, 6). Tovrstne značilnosti, kot omenja tudi Barnett (2015, 28) so ohranile tudi skladateljice, ki so se preselile v druge države, kot sta na primer Dana Probst in Ana Szilagyi. Violeta Dinescu priznava, da so njena dela »ves čas pod vplivom romunske ljudske glasbe« (so stilizirana, brez neposredne uporabe melodičnih citatov) – saj je zrasla v vasi arhaičnih tradicij (DINESCU, 1993, 152).

Vplivi madžarskih folklornih elementov se pojavljajo v delih skladateljic madžarskih etničnih korenin, ki izvirajo iz Transilvanije – kot so Katalin Incze-Gergely, Zita Magyari in Gyöngyvér Makkai.

Nemške skladateljice, ki so bile dejavne v Romuniji – z izjemo Berthe Bock –, v svoja dela navadno ne vključujejo elementov ljudske glasbe iz transilvansko-saksonskega področja.

44 <http://revistacultura.ro/nou/2012/10/muzica-dragostea-mea/>

Številne romunske skladateljice imajo judovske etnične korenine: Tina Aro-novici, Maya Badian, Mansi Barberis (ŞERCAN, 2015, 145), Nina Cassian, So-fia Gelman-Kiss, Hilda Jerea, Myriam Marbe, Ilana Marinescu-Schapira, Elise Popovici-Goia (Vorn Feuer v IATEŞEN, 2013, 200) in druge. Nekatere izmed njih v dela vključujejo judovske tematike in glasbene značilnosti. Eden zgo-dnejših primerov je skladba *12 Variations on a Yiddish Song* za klavir, op. 3 (1929), Didie Saint-Georges.⁴⁵

Delo Maye Badian *Holocaust – In Memoriam Symphony* (krstna izvedba leta 1999) je navdihnila avtobiografska novela *The Fifth Son* (1983) Elie Wiesel. Temelji na soočenju dveh glasbenih idej: ljudskem napevu iz Maramureşa (severozahodne Romunije, kjer je bila Wieslova rojena) in *hori lungă*, ki pred-stavlja življenje in pesem iz koncentracijskega taborišča; ta ponazarja smrt (SAVA, 1997, 11–12).

Sofia Gelman-Kiss se je s skladateljsko dejavnostjo začela intenzivneje ukvar-jati po selitvi v Izrael. Vsa dela, ki imajo besedilo, temeljijo na pesmih Yaa-kova Barzilajja (rojen 1933). Skladba *Three Shots* za mešani zbor (l. 2010), ki je posvečena spominu na umorjenega ministra vlade, Yitzhaka Rabina, je odmev njene politične vpletenosti, njenih korenin v romunski kompozicijski šoli in vpliva psalmodije.⁴⁶

Skladateljice včasih vključujejo romske teme in napeve z namenom slikanja: na primer Elena Teyber-Asachi (glej 2.1 zgoraj) ali Didia Saint-Georges – tretji stavek njenega dela Romunska klavirska suita (1930) spominja na potujoče lutkarje (Cigane) in njih melodije, v četrtem pa je slišati citat melodije *Calul balan* (SAINT-GEORGES, 1993, 141).

Večetničnost Romunije se pri naših skladateljicah odraža na različne načine.

3.3 Romunske skladateljice filmske glasbe

Obstaja samo nekaj primerov romunskih skladateljic, ki so pisale tudi filmsko glasbo, pojavile pa so se z obdobjem komunizma.

Prva filmska glasba, ki so jo pisale ženske, je, sodeč po dostopnih informa-cijah, glasba za risanke. Florica Dimitriu je v sodelovanju z Florinom Dimi-triujem napisala glasbo za dve risanki: *Poveste cu 3 ursuleți* (*Zgodba s tremi*

45 Kot razloži avtorica, je vsaka variacija posvečena enemu izraelskemu plemenu – Didia Saint-Georges, *Enescu m'a dit*, 140. Na Enescujevem tekmovanju za skladateljce leta 1929 je omenjena skladba prejela častno omembo.

46 Slišati jo je mogoče na: <https://www.youtube.com/watch?v=fre8jAsdcWM>.

medvedki), film Mattyja Aslana, 1952; obstaja tudi kot simfonična suita) in *Ariciul răutăcios* (*Nagajivi ježek*, avtorja Iona Popescuja Gopa, l. 1955).

Smaranda Oțeanu je napisala glasbo za dva kratka filma (*Căutări*, *Iskanja*, 1963, in *Ani*, *Leta*, 1974).

Zelo priljubljena pevka in skladateljica lahkotnejše glasbe Margareta Pâslaru je avtorica glasbe za dve risanki serije *Mihaela* Nella Cobarja (l. 1976 in l. 1977).

Ena najboljših in najbolj produktivnih romunskih skladateljic filmske glasbe je Cornelia Tăutu. Kot mlada skladateljica se je iz skladateljice odrske glasbe prelevila v skladateljico filmske glasbe. Prvo glasbo za film je napisala po scenariju; po tem se je odločila, da bo glasbo pisala šele, ko bodo slika, dialogi in drugi zvoki že pripravljeni.⁴⁷ Tăutujeva je z glasbo opremila skoraj 30 igranih filmov več pomembnih romunskih filmskih režiserjev – vključno z dvema predelavama iz romunske literature: *Dumbrava minunată* (*Začarani gozd* po knjigi Mihaila Sadoveanuja; l. 1980; z lirično glasbo, primerno za otroški film) in *Moromeții* (*Družina Moromeții*, po knjigi Marina Prede, 1987, – pri tem je uporabila ljudske napeve, primerne za tematiko te realistične podeželske drame). Glasbo piše še vedno za orkester; po eni strani je glasba tako bolj izrazna, po drugi pa najbrž tudi zato, ker si ni priskrbela potrebne tehnične opreme⁴⁸ – kar bi bil lahko razlog za to, da v času po koncu komunizma ni bilo več toliko povpraševanja po njenih delih.

Glasbo za televizijo je med drugim pisala tudi Katalin Incze Gergely (produkcije za romunsko in madžarsko državno televizijo) – izkušena tudi v pisanju glasbe za gledališče.

Med skladateljicami nove generacije sta glasbo za kratke filme med drugim pisali Diana Iulia Simon (*Transhumant*, režija Simona Fitcal, 2013) in Ana Teodora Popa (*Pleiadele*, režija Sebastian Badarau, 2017).

3.4 Osebna poezija, nastopanje in vizualna umetnost

Med romunskimi skladateljicami je mnogo takih, ki so ustvarjale tudi poezijo. V nekaterih primerih so pesmi neodvisne od njihove glasbe (na primer Maria Chefaliade, Iulia Cibișescu-Duran; Veronica Anghelescu); pogosteje pa besedilo tudi uglašbijo – to so na primer Nina Cassian,⁴⁹ Felicia Donceanu, Gyöngyvér Makkai, Anca Mona Mariaș. Nekatero pesmi Barberisove so bile

47 Intervju, 2012 (prvi del): <http://revistacultura.ro/nou/2012/10/muzica-dragostea-mea-2/>

48 Intervju, 2012 (drugi del): <http://revistacultura.ro/nou/2012/10/muzica-dragostea-mea/>

49 Njene pesmi so med drugim uglašbile Ilana Marinescu, Carmen Petra-Basacopol, Daniela Nacu.

objavljene z besedili vred (v izvirniku avtorice Mariane Dumitrescujeve),⁵⁰ ki jih je skladateljica sama prevedla v francoščino.⁵¹ V popularni glasbi so besedila pogosto pisale same.

Glasbeno nastopanje je bilo za skladateljice – pevke in pianistke – običajno, tako v umetnosti kot v lahkotnejši glasbi. Tudi na področju najdemo nekaj tipičnih primerov: od Florice Dimitriujeve do Katalin Incze Gergely, Carmen Marie Cârnci, Iulie Cibîşescu, Rucsandre Popescu.

Igranje in ples se dandanes prepletata v performansih Irinel Anghel, Mihaele Stănculescu-Vosganian in Diane Rotaru. Anghel skuša v teoriji razložiti svoje izkušnje na tem področju nekako takole: »ko ni nič zagotovo, je vse mogoče«, in »v tovrstnem spletu z zabrisanimi mejami ni tehnika tista, ki ima prednost in je pomembna, pač pa funkcija te glasbe: funkcija, ki nas izpelje iz cone udobja« (ANGHEL, 2015, 35 in 38).

Vizualno umetnost gojita Felicia Donceanu (risanje, slikanje, kiparjenje) in Sabina Ulubeanu (fotografiranje). Obe pogosto združujeta izdelke svojih umetnosti z lastno glasbo.

4 O položaju umetnostne glasbe skladateljic v Romuniji: preteklost in sedanjost

Eden prvih zapisov o dosežkih žensk na področju glasbene kompozicije je zapis o Eleni Asachi; deset let po njeni smrti ga je napisal glasbeni zgodovinar Teodor T. Burada (BURADA, 1887, 634–641).

Novinarka Constanța Dunca (1843–1910?) je v reviji z naslovom *Amicul familiei*, ki jo je ustanovila leta 1863 (COSMA, 1976, 220–221), medijsko podpirala skladateljici Mario Duport in Eleno Boteanu.

Knjiga o zgodovini romunske glasbe (1928) avtorja Mihaila Gr. Poslušnicuja obravnava Eleno Asachi, med skladateljčinimi sodobnicami pa samo Sofio Vlad Rădulescu (POSLUȘNICU, 1928, 325–329, 412).

V preteklosti je prihajalo tudi do razlik pri podeljevanju nagrad skladateljicam na skladateljskem tekmovanju Georgeja Enescuja. Ženske so bile tudi članice Društva romunskih skladateljev. Na koncertih ob petindvajseti obletnici Društva (v Bukarešti, aprila in junija 1945) so izvajali dela Hilde Jerea (dva

50 Mariana Dumitrescu (1924–1967) je romunska pesnica, katere pesmi so v tistem času pogosto uglasbili (od skladateljic tudi Saint-Georges, Xenopol v idiomu lahkotnejše glasbe, Petra-Basacopol); bila je žena skladatelja Iona Dumitrescuja (1913–1996), predsednika Društva skladateljev med letoma 1954 in 1977.

51 Editura Muzicală, Bucharest, 1973, iste pesmi je Klaus Kessler prevedel tudi v nemščino.

stavka njene Suite za orkester št. 1) in Sonatino za klavir Didie Saint-Georges.⁵² Dandanes je med 265 člani romunskega Društva skladateljev in muzikologov šestintrideset žensk.⁵³

V izvrstno knjigo esejev na temo romunskih pesnikov in skladateljev pisateljice in muzikolinje Grete Tartler (TARTLER, 1984), nastalo okoli leta 1950, so vključeni tudi opisi nekaterih mladih skladateljic. Tako omenja, da glasba Mihaele Struza izraža »izkristalizirana čustva«, v katerih je glas instrumentaliziran, ples pa ga dopolnjuje z improvizacijsko svobodo (opera *Tinerete fără bătrânețe*). (Prav tam, 52–55.) Liano Alexandrovo, kakršna je bila v letu 1984, prikaže kot zelo dostopno »ne le zaradi jasne orkestracije«, »pač pa predvsem zaradi ponavljajoče-ravnavljajočih se konstrukcij« (prav tam, 65), ki jih je ohranila celo življenje. Maia Ciobanu je omenjena v času njenega »obdobja pentatonije«, združenega s Fibonaccijevim zaporedjem in virom navdiha, ki je segal od Daljnega vzhoda do Mondriana (prav tam, 99–102). Doina Rotaru kaže »ambicijo po spontano-improvizacijskem izražanju«, ki ima svoj izvir v rigoroznih konstrukcijah« (prav tam, 136).

Knjiga o romunski glasbi avtorja Irinela Anghela (1997) je sinteza glasbe skladateljev in skladateljic, rojenih od približno leta 1920 do šestdesetih let 20. stoletja, ki so po večini delovali v Bukarešti.

Skladatelj in muzikolog Corneliu Dan Georgescu pravi (1998), da so težnje sodobne romunske umetnostne glasbe:

»1. lirsko-kontemplativna težnja«, kar povezuje z deli Myriam Marbe, Violete Dinescu in Doine Rotaru; »2. strukturalistično-konstruktivistična težnja«, pod katero prišteva Maio Ciobanu, Cornelio Tăutu, Liano Alexandrovo (po mojem mnenju spada pod prvi trend), Ana-Mario Avram, Mayo Badian, Carmen Maria Cârnci, Adriano Hölzky; »3. arhetipsko-refleksivna težnja«, pri kateri ne omenja nobene skladateljice, a bi po mojem mnenju sem spadala Tăutujeva, ki jo v Georgescujevi raziskavi najdemo pod točko 2. (GEORGESCU, 1998)

V delu Valentine Sandu-Dediu o romunski glasbi med letoma 1944 in 2000 (2006) najdemo med portreti 106 skladateljev 21 žensk (njihova imena so v zgornjih tabelah označena z zvezdico).

Zapuščino Myriam Marbe hrani Muzikološki institut Sophie Drinker v Nemčiji, objavljena je tudi na njihovi spletni strani;⁵⁴ tudi delo Liane Alexandrove je v celoti objavljeno na spletu.⁵⁵

52 COSMA, 1995, 131; SAINT-GEORGES, 1993, 143, omeni tudi, da od takrat delo še ni bilo ponovno izvedeno.

53 ucmr.org.ro

54 <http://www.sophie-drinker-institut.de/cms/index.php/partituren?page=partituren>

55 <http://www.free-scores.com/search.php?search=Liana+Alexandra>

V devetdesetih letih 20. stoletja sta skladateljici Irina Odăgescu-Țuțuianu⁵⁶ in Mihaela Vosgianian⁵⁷ na mednarodnih konferencah predstavljali svetu vrednote sodobnih bukareških skladateljic.

Ministrstvo za kulturo razvija projekt, ki bi na spletu beležil romunska glasbena dela. Trenutno so na njegovem seznamu Anghel, Barberis, Cornea-Ionescu, Jerea, Marbe, Odăgescu, Racovitză-Flondor, Saint-Georges, Ștuzu, Vosgianian.⁵⁸

Informacije o diskografijah so zelo slabe.⁵⁹ Vodilne figure so Myriam Marbe, Liana Alexandra, Doina Rotaru, Adriana Hölzsky, Violeta Dinescu, Mihaela Stănculescu-Vosgianian. Romunska založba *Electrecord* (še iz časa prejšnje državne ureditve) je vzdrževala dokaj pravično ravnovesje pri izdajanju romunske žive umetnostne glasbe in lahkotnejše glasbe.⁶⁰ Večinoma so posneli dela Barberisove, Jereajeve, Petra-Basacopoljeve, Donceanujeve, Odăgescujeve, Doine Rotarujeve, tudi zaradi njihovega sodelovanja z romunsko interpretativno elito tako v času komunizma kot tudi po njem. Trenutno je prodaja sodobne umetnostne glasbe tako slaba, da stroške pokrivajo bodisi sponzorji (ki jih je težko dobiti) bodisi skladatelji sami.

Nekaj primerov. Na albumu *Romania Today (Pro Viva, Nemčija, 1997)* so dela za violo in klarinet (izvajalca: Sandra Crăciun in Aurelian Octav Popa) Dinescujeve, Marbejeve in Țăutujeve. Posnetki, nastali v Romuniji, prav tako postajajo odraz dejstva, da je glasba žensk postala raziskovalna tema: Romunska radijska difuzna družba uporablja svoj obsežen zvočni arhiv za izdajo antologije *Romunske skladateljice* (2003: Anghel, Doina Rotaru, Ciobanu, Marbe, Stănculescu-Vosgianian, in 2, 2006: Țăutu, Cârnelci, Odăgescu, Cojocar, Stănculescu-Vosgianian, Donceanu, Cibișescu, Hasnaș, Petra-Basacopol, Diana Rotaru, Dinescu, Doina Rotaru, Manolache, Nuțeanu, Dumitrescu, Macovei, Anghel). Ta zbirka kaže tudi na interes vseh teh umetnic. Na zgoščenki (2012) Miriam Marbe, ki jo je izdala nemška založba *Troubadisc* so dela *Ritual, Serenata, Trommelbass* in *Requiem*. Pianistka Liana Șerbescu,⁶¹ ki občinstvu predstavlja dela skladateljic, je na zadnji dvojni album (*Electrecord*, 2014) vključila dela Domnice Constantinescu in Doine Rotaru.

56 <http://www.ucmr.org.ro/listMembri.asp?CodP=159&TipPag=comp>
Esej, ki ga je leta 1994 izdal Odăgescu, je edini vir o romunskih skladateljicah za *Routledge Guide* na to temo (glej PENDLE, 2005).

57 <http://muzicieni.cimec.ro/Mihaela-Stanculescu-Vosgianian.html>

58 <http://www.cimec.ro/Muzica/Creatii/selFond.asp> (dostopano 6. marca 2017).

59 Strani, kot je discogs.com, so, kar se tiče romunskih umetnic, zelo nepopolne.

60 Glej <https://www.discogs.com/label/11624-Electrecord>.

61 Čeprav se je ustalila na Nizozemskem, je romunskih korenin in promovira dela skladateljic.

Na programe festivalov sodobne glasbe v Romuniji, kot so *Săptămâna Internațională a Muzicii Noi* (Mednarodni teden nove glasbe v Bukarești), *Cluj Modern* in *Festivalul Muzicii Românești* (Festival romunske glasbe v Iașiju), so brez diskriminacije vključene tudi skladateljice. Na posebnem vsakoletnem festivalu v Oradeji, namenjenem skladateljicam, se v organizaciji nevladnih organizacij izvajajo dela evropskih skladateljic iz vseh zgodovinskih obdobj ter domačih sodobnih skladateljic.⁶²

Dogodki, ki jih organizira *Asociația Femeilor Române în Artă* (Združenje romunskih umetnic), ki ga vodi ustanoviteljica skladateljica Mihaela Stănculescu-Vosganian, so prav posebej namenjeni predstavitvi del skladateljic.

Prav tako je treba izpostaviti opažanje, da se skladateljic, ki niso doštudirale v Bukarești – z izjemo Dore Cojocararu in, občasno, Iulie Cibișescu (obe sta diplomirali v Cluju) – praktično ne uvršča niti na programe romunskega glavnega mesta niti v muzikološke raziskave.

Kljub temu feministično gibanje v romunski umetnosti glasbi ni prav vidno.

Ali v glasbi romunskih skladateljic obstaja ženska posebnost, ki jo ločuje od drugih? Odgovor je prepuščen poslušalcem.

Literatura

A. V angleščini, francoščini, nemščini in italijanščini

AVRAM, Ana-Maria in HALBREICH, Harry. 1992. *Roumanie, Terre du Neuvième Ciel* [intervjuji in članki]. București: Axis Mundi.

BARBERIS, Mansi. 2007 [posthumno]. *Dal mattino al tramonto*. București: Universal Dalsi.

BARNETT, Gary. 2015. *A Portrait of Twenty-First Century Romanian Piano Solo Music of Five Romanian Composers* [tudi Violeta Dinescu, Dana Probst, Ana Szilágyi]. *Direcții și tendințe în muzica românească și universală după 1990*. Ediție îngrijită de Olguța Lupu, 25–30. Bukarešta: Editura Universității Naționale de Muzică București.

BEIMEL, Thomas. 1993. *Myriam Marbe*. Concerto for Daniel Kientzy and Saxophone(s) and Orchestra. *Muzica*, 4 (1993). 17–19.

BEIMEL, Thomas. 1994. *Vom Ritual zur Abstraktion – über die rumänische Komponistin Myriam Marbe*. Wuppertal in Unna: Tokkata-Verlag.

62 Kot so: Kornélia Imrik, Lucia Catarig, Ágnes Măruntelu, Gyöngyi Rydczik, Brigitta Réty, o katerih nisem našla nobene dostopne informacije; notica na: www.reggelijusag.ro/noi-zeneszerzok-fesztivalja/

- BLAKE, David. 2001. Lovely Verdi gets it right. *Al-Ahram*, 5–11 July 2001. Issue No.541. <http://weekly.ahram.org.eg/Archive/2001/541/cu3.htm>.
- BLUMENTHALER, Volker in Jeremias SCHWARZER (ur.). 2001. *Myriam Marbe: Komponistin zwischen Ritual und Intellekt*. Saarbrücken: Pfau Verlag.
- COSMA, Viorel. 1985. Profil. *Die Tonsetzerin und Klavierspielerin Elena Teyber-Asachi*. București: Tribuna Românească, 290/14, 15. 4. 1985.
- FISCHER, Rita. 2009. *Auf Spurensuche nach Bertha von Brukenthal (1846-1908)*. Musikzeitung von Gesellschaft für Deutsche Musikkultur im Südöstlichen Europa e. V. München: Südost-Musik.
- GEORGESCU, Corneliu Dan. 1998. *Neue Tendenzen in der zeitgenössischen rumänischen Musik*. *Muzica*, 1 (1998). 57–74.
- GOJOWY, Detlef. 2007. *Myriam Marbe. Neue Musik aus Rumänien*. Köln: Böhlau Verlag (Europäische Komponistinnen, Band 5).
- GRONEMEYER, Gisela (ur.). 1991 *Myriam Lucia Marbe*. Berlin: Musikfrauen e. V. (*Klangportraits*, Band 5).
- Houben, Eva Maria (ur.). 2000. *Adriana Hölszky*. Beiträge von Beatrix Borchard, Wilfried Gruhn, Jörn Peter Hiekel, Adriana Hölszky, Eva-Maria Houben, Hartmut Möller, Peter Petersen. Saarbrücken: Pfau Verlag.
- Houben, Eva Maria, (ur.). 2004. *Violeta Dinescu*. Beiträge von Irmgard Brockmann, Violeta Dinescu, Kadja Grönke, Detlef Gojowy, Josef Häusler, Gabor Halasz, Dierk Hoffmann, Eva-Maria Houben, Markus Kosuch, Mascha Pörzgen, Wolfgang Rüdiger, Bärbel Siefert, Wolfgang Martin Stroh. Saarbrücken: Pfau Verlag.
- IAȚEȘEN, Loredana Viorica. 2013. *Women Composers in Iași: Mansi Barberis and Elise Popovici-Goia*. Musical Romania and the Neighbouring Cultures. Traditions – Influences – Identities. Proceedings of the International Musicological Conference- July 4–7 2013, Iași (Romania), ur. Laura Vasiliu, Florin Luchian in Loredana Iațeșen. Serija: Eastern European Studies in Musicology. 199-206.
- ODĂGESCU, Irina. 1994. Musical Life and Female Composers in Romania. *International League of Women Composers Journal*, October 1994. 18–22.
- PENDLE, Karin. 2005. *Women in Music. A Research and Information Guide*. New York – London: Routledge (Routledge Music Bibliographies).
- PEPELEA, Roxana. 2015. A Vision Applied to the Lyrics-Music Symbiosis. *Bulletin of the Transilvania University of Brașov, Supplement Series VIII: Performing Arts*, Transilvania University Press, 57/8, 2. 157–166. Brașov:
- POPOVICI, Fred. 2010. *Maya Badian: A Privilege to Soar*. Canada: Pro Ars Publications.

- ROMAN, Denise. 2003. *Fragmented Identities: Popular Culture, Sex, and Everyday Life in Postcommunist Romania*. New York: Lexington Books.
- SADIE, Julie Anne in SAMUEL, Rhian (ur.). 1995. *The Norton/Grove Dictionary of Women Composers*. Oxford: Oxford University Press.
- SANDU-DEDIU, Valentina. *Doina Rotaru*. 1992. The Flute Concertos. *Muzica*, 4 (1992). 6–16
- SANDU-DEDIU, Valentina. 2006. *Rumänische Musik nach 1944*. Saarbrücken: Pfau Verlag.
- STOIANOV, Carmen. 2001. *Dynamics of the jewish themes approach in Romanian musical creations*. Studia Hebraica, št. 1, Bukarešta: The Goldstein Goren Center for Hebrew Studies.
- B. V romunščini
- B. 1. V reviji *Muzica*, București: Uniunea Compozitorilor și Muzicologilor din România.⁶³
- ANGHEL, Irinel. 2002.⁶⁴ Ancheta Muzica românească. Maia Ciobanu. *Muzica*, 1 (2002). 8–9.
- ANGHEL, Irinel. 2002a. Ancheta Muzica românească. Ana Maria Avram. 2 (2002). 22–24.
- ANGHEL, Irinel. 2016. Rolul artei azi și motivarea personală a creației. *Muzica*, 1 (2016), 61–70.
- ANGHEL, Irinel. 2016a. Violeta Dinescu. *Muzica*, 2 (2016). 63–71.
- ANGHEL, Irinel. 2016b. Maia Ciobanu. *Muzica*, 2 (2016). 68–71.
- ARZOIU, Ruxandra. 1993. Interviu. Irina Odăgescu. Carmen Petra–Basacopol. *Muzica*, 2 (1993). 148–155.
- ARZOIU, Ruxandra. Mihaela Stănculescu–Vosganian. *Muzica*, 2 (1995). 4–11.
- ARZOIU, Ruxandra. 1996. Irina Odăgescu–Țuțuianu. *Muzica*, 4 (1996). 4–16.
- ARZOIU, Ruxandra. 1997. Doina Rotaru. Creația concertantă. *Muzica*, 1 (1997). 18–42.
- CIOBANU, Maia. 1998. Ipostaze ale temporalității în relația sunet–mișcare. *Muzica*, 2 (1998). 68–89.
- CIOBANU, Maia. 1999. Ambiguitatea textului Muzica, I in spectacolul coregrafic. *Muzica*, 4 (1999). 25–54.
- CIOBANU, Maia. 2017. Manifest elitist. *Muzica*, 1 (2017). 41–44.
- COSMA, Viorel. 2016. Texte și document inedite. Istoria muzicii românești în autobiografii. Berta Bock: Mein Lebenslauf. *Muzica*, 1 (2016). 71–83.
- COSMA, Viorel. 2016a. Texte și documente inedite. Istoria muzicii românești în autobiografii. Maria Chefaliade. *Muzica*, 3 (2016), 79–100; 4 (2016b), 93–100.

63 Moj izbor zajema leta 1990–2016.

64 Številne raziskave Irinele Anghel, objavljene v *Muzica*, Bukarešta, tu niso navedene.

- DINESCU, Violeta. 1993. Mit și realitate sau Despre dimensiunea românească la Márquez.⁶⁵ *Muzica*, 4 (1993). 150–152.
- FRĂȚILĂ, Andra. 2015. De vorbă cu Doina Rotaru. *Muzica*, 8 (2015). 3–17.
- GARAZ, Oleg. 2000. Nouă întrebări pentru compozitoarea Dora Cojocar. *Muzica*, 2 (2000). 71–80.
- GHEORGHIU, Diana. 2006. Original versus original în postmodernism. *Muzica*, 2 (2006). 95–113.
- GRIGORESCU, Olga. 2006. Felicia Donceanu. *Muzica*, 2 (2006). 127–131.
- HÂRLAV–MAISTOROVICI, Sanda. 2011. Creația religioasă a compozitoarei Carmen Petra–Basacopol. *Muzica*, 3 (2011). 21–71.
- ILIE, Viorica. 2001. Felicia Donceanu – reperatele creației vocal–instrumentale. *Muzica*, 1 (2001). 49–69.
- MĂCEȘARU, Cristian. 2011. În dialog cu Irinel Anghel. *Muzica*, 2 (2011). 139–150.
- MOVILEANU, Marian. 2014. Aspecte stilistico–interpretative în lucrarea Melos pentru violă solo de Irina Odăgescu–Țuțuianu. *Muzica*, 3 (2014). 120–126.
- PETECEL–THEODORU, Despina. 1998. Carmen Maria Cârnelci. Creația compozitorică. *Muzica*, 2 (1998). 4–15.
- PETECEL–THEODORU, Despina. 2008. De vorbă cu Carmen Maria Cârnelci. *Muzica*, 4 (2008). 69–78.
- POPA, Carmen. 2011. În dialog cu Maia Ciobanu. *Muzica*, 1 (2011). 8–24.
- POPA, Carmen. 2016. Maia Ciobanu: Simfonia a II-a ... dinspre Enescu. *Muzica*, 7 (2016). 18–43.
- POPOVICI, Doru. 2002. Creația corală a compozitoarei Irina Odăgescu–Țuțuianu. *Muzica*, 3 (2002). 42–50.
- RĂDULESCU, Antigona. 2002. „Crăiasa zăpezii” și „Mica sirenă” de Liana Alexandra. *Muzica*, 2 (2002). 63–74.
- SAINT–GEORGES, Didia (Edited by Ileana Rațiu [Text in Romanian]). 1993. Enescu m’a dit. *Muzica*, 3 (1993). 138–146.
- SÂRBU, Cristina. 1992. Felicia Donceanu. Creația vocal–camerală (schiță monografică). *Muzica*, 1 (1992). 59–82.
- SÂRBU, Cristina. 1991. Violeta Dinescu. *Muzica*, 1 (1991). 83–90.
- SECARĂ, Constantin (Irinel Anghel). 1994. Tânăra generație de compozitori – avangardă sau academism? [Irinel Anghel] *Muzica*, 1 (1994). 4–17.
- SIMON, Diana. 2008. Elemente de stil și limbaj în abordarea tematicii religioase la Krzysztof Penderecki și Arvo Pärt. Studiu de caz: Pasiunea după Luca, respectiv Pasiunea după Ioan. *Muzica*, 3 (2008). 48–72.

65 Intervju z Violeto Dinescu in Christino Ascher, preveden v romunščino, iz knjžice, ki jo je uredilo Gledališče Hans Otto v Potsdamu, ne omenja ne avtorja, ne leta.

- STĂNCULESCU–VOSGANIAN, Mihaela. 1999. Tipologii polifonice în creația contemporană românească. *Muzica*, 2 (1999). 54–67.
- ȚIPLEA–TEMEȘ, Bianca. 2013. *Violeta Dinescu și cheia viselor. Portret aniversar*. *Muzica*, 4 (2013). 3–24.
- ULUBEANU, Sabina. 2006. Compunerea, distrugerea și recompunerea timpului în muzică. *Muzica*, 4 (2006). 59–80; 1 (2007). 99–112.
- VOSGANIAN, Mihaela. 2016. Introducere în trans–realismul arhetipal. *Muzica*, 3 (2016), 14–33; 5 (2016). 14–41.

B.2. Knjige in obsežnejše študije

- ALEXANDRA, Liana. 2005. *Componistica muzicală – un inefabil demers între fantezie și rigoare*. București: Editura UNM.
- ANGHEL, Irinel. 1997. *Orientări, direcții, curente în muzica românească din a doua jumătate a secolului XX*. București: Editura Muzicală.
- ANGI, Ștefan. 2008. Frăția artei muzelor azi. Dramatizarea muzical-scenică a poeziei [Dora Cojocaru: Galgenlieder in der Nacht]. Fotografii la minut din atelierele compozitorilor clujeni. Cluj-Napoca: Editura Arpeggione. 307–330.
- ANGI, Ștefan. 2013. „Dați-mi lampa lui Aladin” [Dora Cojocaru] – o posibilă perspectivă a modernismului. Site de in. Scrieri despre muzică. Cluj-Napoca: MediaMusica. 79–91.
- BARBERIS, Mansi. 1988. *Din zori pînă în amurg. Mansi Barberis în convorbire cu Melania Munteanu*. București: Editura Muzicală.
- BĂLAN, Mihaela Georgiana. 2015. O viziune hermeneutică asupra liedurilor Cu penetul și La mijloc de codru des de Felicia Donceanu. *Artes. Revistă de muzicologie*, 15 (2015). 48–66.
- BĂLTUȚĂ, Steliana. 2014. Amintiri despre o pianistă, un pian, o compozitoare, o creație [Didia Saint-Georges]. Ziua europeană a muzicii. Botoșani – oraș al muzicii și culturii europene. Ediție de Cătălina Constantino-vici. Iași: Editura Artes. 48–57.
- BOȚOCAN, Melania in PASCU, George. 1997. *Hronicul muzicii ieșene*. Iași: Editura Noël.
- BURADA, Teodor. T. 1887. *Elena Asachi. Schiță biografică*. Iași: Convorbiri literare, 6 (1887). 634–641. Ponatis: *Opere*, vol. II, 18–20, București: Editura Muzicală, 1975.
- BURADA, Teodor T. 1888. *Cronica muzicală a orașului Iași (1780–1860)*. Iași: Convorbiri literare, 12 (1888), 1061–1001. Reprint: *Opere*, vol. I. București: Editura Muzicală, 1974. 141–168.

- BURADA, Teodor T. 1888a. *Cercetări asupra Conservatorului Filarmonic-Dramatic din Iași (1836–1838)*. Iași: Tipografia Națională. Ponatis: *Opere*, vol. I. București: Editura Muzicală, 1974. 169–190.
- CASSIAN, Nina. 2010. *Memoria ca zestre*. București: Institutul Cultural Român, 2003–2005. Bukarešta: Editura Tango.
- CIBIȘESCU-DURAN, Iulia. 2015. *Construcție și limbaj în lucrările proprii: „Concert pentru vioară și orchestră nr. 1” și „Concert pentru vioară și orchestră de cameră nr. 2”. Direcții și tendințe în muzica românească și universală după 1990, Ediție îngrijită de Olguța Lupu*. București: Editura UNMB. 104–120.
- COSMA, Octavian Lazăr. *Hronical muzicii românești*. București: Editura Muzicală
 1974: vol. II, 1784–1823 [Elena Asachi]
 1975: vol. III, *Preromantismul. 1823–1859* [Elena Asachi]
 1976: vol. IV, *Romantismul (1859–1898)* [Maria Duport; Elena Boteanu]
 1983: vol. V, 1898–1920. *Epoca enesciană. Viața muzicală* [Ioana Ghika, Victoria Cosub, Florica Flondor]
 1984: vol. VI, 1898–1920. *Gîndirea muzicală* [Sofia Vlad-Rădulescu]
 1986: vol. VII, 1898–1920. *Creația muzicală (I). Corală, cîntecul, vocal-sinfonică* [Ioana Ghika, Esmeralda Athanasiu, Didia Saint-Georges]
 1988: vol. VIII, 1898–1920. *Creația muzicală (II). Sinfonică și de cameră* [Esmeralda Athanasiu, Alice Sadbey]
 1991: vol. IX, 1898–1920. *Creația muzicală (III). Operetă, balet și operă* [Berta Bock, Gabrielle Ferrari]
- COSMA, Octavian Lazăr. 1995. *Universul muzicii românești – Uniunea Compozitorilor și Muzicologilor din România. 1920–1995*. București: Editura Muzicală.
- COSMA, Octavian Lazăr. 2010/2014. *Universitatea Națională de Muzică din București*. Vol. III, 1945–1974 / vol. IV, 1974–2004. București: Editura Universității Naționale de Muzică.
- COSMA, Viorel. 1989–. *Muzicieni din România. Lexicon*. 11 zvezkov. București: Editura Muzicală.
- COZMEI, Mihail. 2010. *Existențe și împliniri. Dicționar biobibliografic*. Iași: Editura Artes.
- COZMEI, Mihail. 2010. *Pagini din istoria învățământului artistic modern din Iași la 150 de ani*. Iași: Editura Artes.
- GHENEA-POLADIAN, Meliné. 1969. *Elena Teyber Asachi*. Studii de muzicologie, vol. 5. București: Editura Muzicală. 241–263.

- HÂRLAV-MAISTOROVICI, Sanda. 2015. „*Fata mării – poem coregrafic pentru copii*” de Carmen Petra-Basacopol. *Observații analitice muzicologic-estetice. Direcții și tendințe în muzica românească și universală după 1990*. Ediție îngrijită de Olgața Lupu. București: Editura UNMB. 92–103.
- MANOLACHE, Laura. 2002. *Myriam Marbe* [interview]. *Șase portrete de compozitori români*. București: Editura Muzicală. 89–130.
- MIHĂILESCU, Ștefania. 2002. *Din istoria feminismului românesc. Antologie de texte (1838–1929)*. Iași: Polirom.
- MISĂILĂ, Lavinia in STAVINSCHI, Magda. 2013. Natura și muzica în familia Ghika-Comănești. *Columna*, 2 (2013). 31–40.
- MOLDOVEANU, Nicu (ur.). 2013. *Dicționar de muzică bisericească românească*. București: Basilica.
- NEGRICI, Eugen. 2002. *Literatura română în comunism. Proza*, București: Editura Fundației Pro.
- PASCU, George. 2007. *Viața muzicală românească interbelică*. Iași: Editura Artes.
- PASCU, George in SAVA, Iosif. 1987. *Muzicienii Iașului*. București: Editura Muzicală.
- PASTI, Vladimir. 2003. *Ultima inegalitate. Relațiile de gen în România*. Iași: Polirom.
- POP, Ioan. 1999. *Opera Riga Crypto și Lapona Enigel de Dora Cojocaru. Valențe semnice muzical-regizorale*. Iași: Editura Artes (Artes. Studii de teoria artei). 171–175.
- POPESCU, Mihai. 1979. *Repertoriul general al creației muzicale românești. I. Muzica simfonică. Muzica concertantă. Muzica vocal-sinfonică. Muzica de operă, operetă, balet. Muzica de fanfară*. București: Editura Muzicală.
- POPESCU, Mihai. 1981. *Repertoriul general al creației muzicale românești. II. Muzica de cameră*. București: Editura Muzicală.
- POPESCU, Mihai. 1987. *Repertoriul general al creației muzicale românești. Supliment*. București: Editura Muzicală.
- POSLUȘNICU, Mihail Gr. 1928. *Istoria muzicii la români*. București: Cartea Românească.
- POTYÓ, Béla István. 2012. *Creația de mise romano-catolice a compozitorilor transilvăneni, secolele 18–19*. Teză de doctorat. Cluj-Napoca: Academia de Muzică „G. Dima”.
- SANDU-DEDIU, Valentina. 2002. *Muzica românească între 1944–2000*. București: Editura Muzicală.

- SAVA, Iosif. 1995a/b. *Muzicanții pe acoperiș. Muzicieni evrei de la noi și din lume* [Maia Badian, 11–12/Hilda Jerea, 141–142]. București: Editura Hasefer.
- SAVA, Iosif. 1997a/b. *Variațiuni pe o temă de Chagall. Muzicieni evrei de la noi și din lume* [Maia Badian, 11–12; Elise Popovici, 214–215]. București: Editura Hasefer.
- SAVA, Iosif. 1998. *Harpistiî regelui David. Muzicieni evrei de la noi și din lume* [Myriam Marbe, 114–118]. București: Editura Hasefer.
- STAN, Constantin Tufan. 2014. *Sofia Vlad-Rădulescu. Victor Vlad Delamarina acvarelist*. Timișoara: Editura Eurostampa. 19–27.
- ȘERCAN, Emilia. 2015. *Cultul secretului. Mecanisme cenzurii în presa comunistă*. Iași: Polirom.
- TARTLER, Grete. 1984. *Melopoetica* [Mihaela Sturza-Gavrilă, Liana Alexandra, Maia Ciobanu, Doina Rotaru]. București: Editura Eminescu.
- TOMI, Ioan. 2009. *Dicționar. 123 compozitori, dirijori, muzicologi, personalități ale culturii muzicale din Banatul istoric*. Timișoara: Filarmonica »Banatul«.

C. Spletni viri⁶⁶

- 433.roasymetria-anticariat.blogspot.ro/2011/08/pro-memoria-o-lista-cu-84-de-nume-de.html⁶⁷
- banaterra.eu
- biblioteca-alternativa.noblogs.org/files/2013/01/SNSP-9736810127.pdf
- cimec.ro//Muzica/Creatii/selFond.asp – *On-line Romanian Musical Heritage*. [Seznam del skladateljic Anghel, Barberis, Cornea-Ionescu, Jerea, Marbe, Odăgescu, Racovitză-Flondor, Saint-Georges, Șutzu, Vosgianian]
- cimec.ro/muzica/inst/arfa.htm
- cimec.ro/Muzica/Cronici/ElenaSorban59.html [recenzija CIBIȘESCU-DURAN, 2011]
- cimec.ro/Muzica/Cronici/ElenaSorban171.html [recenzija Diana ROTARU, 2017]
- cimro.ro/
- cultural-heritage.ro/Muzica/LucrariM/PianAutori.htm
- discogs.com
- discogs.com/LianaȘerbescu-Compozitoare-De-a-Lungul-Secolelor-Lucrari-Camerale/release/6325991

66 Dostopani med decembrom 2016 in aprilom 2017. Viri, navedeni v tabelah, tu niso ponovno navedeni.

67 Na strani je skoraj popoln seznam pesmi, posvečenih Stalinu. Iz: O. L. Cosma. *Universul*. 202–203.

ebooks.unibuc.ro/filologie/hebra/2-8.htm
edition-musik-suedost.de/html/brukenthal.html
encyclopedia.com/women/
epa.oszk.hu/00400/00458/00569/pdf/EPA00458_korunk_2011-06_065-070.pdf (Kulcsár Gabriella. *Kortárs zene gyermekeknek*. Tudi Zita Magyari; 2011.)
eutherpe.wordpress.com/2009/07/19/am-cunoscut-o-pe-didia-saint-georges/ (Avtorica Cristina Baboi, 2009.)
eutherpe.wordpress.com/tag/didia-saint-georges/ (Avtorica Cristina Baboi, 2013.)
free-scores.com/search.php?search=Liana+Alexandra
iawm.org/ - Mednarodna zaveza žensk v glasbeni umetnosti
istoriafilmuluiromanesc.ro/ifr~ora-coproductiilor-la-inceputul-anilor~100
jurnalul.ro/special-jurnalul/reportaje/centenarul-fondului-national-george-enescu-documente-inedite-din-toamna-anului-1913-despre-pri-mul-concurs-purtand-numele-marelui-compozitor-653423.html (Avtorica Simone Lazar.)
mugi.hfmt-hamburg.de/Projekt (Dinescu, Hölszky)
musicaustria.at/kuenstlergespraech-mit-ana-szilagyi/
muzicieni.cimec.ro/
muzicieni-in-arhive.ro/homepage.php (Dokumenti iz arhiva Securitate o ro-munskih skladateljih in njihovi komentarji tudi v angleščini.)
no14plusminus.ro/
no14plusminus.ro/2015/01/10/liana-alexandra-in-memori-am/
reggeliujsag.ro/noi-zeneszerzok-fesztivalja/
revistacultura.ro/nou/2012/10/muzica-dragostea-mea/ (Avtorica Cornelia Tăutu.)
revistamuzicala.radioromaniacultural.ro/?p=14809 (Avtorica Dorina Popovici.)
romanianmusiconline.com/
romanianmusiconline.com/Articles/FeliciaDonceanu.htm (Avtorica Paula Boiré, v angleščini.)
siebenbuerger-bw.de/buch/sachsen/17.htm (Avtor Karl Teutsch. *Musik im Siebenbürgen. Siebenbürgen Sachsen*, 1999.)
sophie-drinker-institut.de/cms/index.php/
ucmr.org.ro/
ucmr.org.ro/Revista-Muzica.html (Spletni arhiv publikacije *Muzica* of Bucha-rest, od leta 2010 dalje s povzetki v angleščini.)
uni-oldenburg.de/musik/archiv-osteuropaeische-musik/

weekly.ahram.org.eg/Archive/2001/541/cu3.htm (David Blake, kritika koncerta vključno z delom Mihaele Sturza.)

youtube.com/watch?v=cmZqobOe5-I&list=PL2bKfzSwh6dmCtsVHIkMVpcD2d_v3YLTj (Koncert z deli Berthe Brukenthal.)

youtube.com/watch?v=DYdF8vmnNZY (Dokumentarni film o Mayi Badian, *Composing a Life, Composing My Music.*)